

ΦΙΛΑΤΕΛΙΣΤΑ FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

U OVOM BROJU

Vukadin Dimitrijević: Srpska Avijatika na Solunskom frontu ♦ Šime Oštrić: Golubovi pismošeoše u vojnoj službi ♦ Jovan Veličković: Poštanske tarife u Kraljevini Jugoslaviji 1921-1941 (nastavak) ♦ Vojin Višacki: Vojne cenzure na teritorijama koje su posle Prvog i Drugog svetskog rata ušle u sastav Jugoslavije (nastavak) ♦ Tanasije Ž. Ilić: Odbrana Zemuna od kuge u Beogradu i Srbiji 1814 godine ♦ Bogdan Petrović: Užička Republika sa tavana ♦ Dimitrije Pavlović: Neobjavljena greška na marki Kraljevine Jugoslavije sa likom kralja Aleksandra ♦ Aleksandar Brusin: Nepravilnosti (greške) na poštanskim markama

243

БЕОГРАД, НОВЕМБАР 2000.

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

Војислав Беговић, др Јован Величковић, Војин Вишацки, Душан Јањетовић,
Богдан Петровић, Јован Ристић (председник), Јован Рељин
Мирко Царан

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

Војислав Беговић

СЕКРЕТАР УРЕЂИВАЧКОГ ОДБОРА

Ференц Молнар

Poštanska karta iz Beograda u Buenos Aires, Argentina, otpremljena 18.VI 1934. iz Zagreba avionom u Berlin, 22.6.1934., odatle u Fiedrichshafen; zatim cepelinom u Buenos Aires, prijem 28.6.1934. Frankatura prema tablici 4, osnovna tarifa 1.75, doplata 33, ukupna tarifa 34.75 prefrankirana za 1 dinar

SRPSKA AVIJATIKA NA SOLUNSKOM FRONTU

Vukadin Dimitrijević

Dolaskom srpske vojske na Krf (koji je izabrala za svoje privremeno utočište) veoma se izmenio život na ovom mirnom ostrvu. Tu se ispod krošnji stoletnih maslina, odmarala i oporavljala srpska vojska. U jedinicama razmeštenim pod stotinama šatora i novopodignutih baraka obavljala se reorganizacija, gladu i bolešću iscrpljene srpske vojske koja se zbog brzine svog odvijanja završila 1. marta 1916. godine.

Od vojnika aeroplanske eskadre I poziva narodne vojske prvog balonskog odeljenja I poziva niške i pirotske golubije stanice i vodonične centrale, obrazovan je aeroplanski depo. Vazduhoplovna komanda dobila je nov naziv - "AEROPLANSKA ESKADRA". Za njenog komandanta postavljen je major Kosta Miletić, za komandira aeroplanskog depoa određen je kapetan I klase Živojin Stanković dok je inž. kapetan I klase Jovan Jugović dotadašnji komandir I balonskog odeljenja, određen na službu u štabu aeroplanske eskadre, gde je vršio dužnost komandanta jer se major Miletić nalazio na bolovanju do 23. aprila 1916. godine. Naknadno je formirana aeroplanska eskadrila (za njenog komandanta postavljen kapetan I klase Miloš Ilić) kao i radionica aeroplanskog depoa čiji je rukovodilac bio inž. potporučnik Marko Marković-Markolesko. Brojno stanje nove aeroplanske eskadre I poziva na dan 1. marta 1916. godine bilo je ukupno 132 čoveka, od kojih - 11 oficira, 1 činovnik, 15 podoficira, tri majstora, 48 vojnika kadrovika i 54 vojnika rezervista.

Dolazak u Mikru i formiranje novih eskadrila

Posle uspešno završene reorganizacije, intezivno se radilo na pripremi formiranja novih eskadrila. Nezaposleno ljudstvo je odlazilo svakog dana na rad na francuski aerodrom u mesto Lefkimo na Krfu.

U cilju što bolje obučenosti i odlaska na Solunski front, komandant vazduhoplovne komande major Kosta Miletić uputio je Vrhovnoj komandi raport (u vidu referata) gde izlaže potrebu da se u Francusku pošalje na obuku, na novim i brzim avionima, nova grupa oficira koji će biti odabrani od prijavljenih na oglas; dosadašnje pilote treba uputiti u Solun kao i 25 novoizabranih pitomaca kojiće se školovati u francuskoj eskadrili da bi mogli obuku da obavljaju na modernijim aparatima. Takođe izviđače i mehaničare poslati u Francusku eskadrilu u Solunu kako bi se osposobili i usavršili za službu na novim aparatima.

Vrhovna komanda je usvojila sve ove predloge i raspisala konkurs po kom je izabrano 20 oficira i podoficira za izučavanje pilotaže u Francuskoj.

Rešenje o izboru i slanju pitomaca pilotske škole u Francuskoj doneo je ministar vojni pukovnik Božidar Terzić. Izabrani pitomci su u Francusku otputovali u aprilu 1916. godine. Po završetku pilotske škole u Šartru, ova grupa pilota vratila se na Solunski front 19. septembra 1916. godine posle čega je raspoređena po eskadrilama.

Aeroplanska eskadra sa italijanskim lađama sa Krfa preselila se u pristanište Mikru na Halkidikiju kod Soluna, 26. aprila 1916. godine.

U cilju zadržavanja određenog stepena samostalnosti srpskog vazduhoplovstva pre uključivanja našeg osoblja u francusko-srpske eskadrile pored štaba Aeroplanske eskadre (na čijem je čelu bio major Kosta Miletić) kao posebna jedinica srpskog vazduhoplovstva u Mikri formiran je i Aeroplanski depo. U njegovom logoru u Mikri bili su smešteni svi srpski vazduhoplovci kao i tehničke službe i operativne jedinice. U sastavu Aeroplanskog depoa funkcionisao je i Aeroplanski park koji je bio zadužen za obavljanje tehničke službe. U njemu su sklapani i ispitivani avioni, vršena popravka oštećenih aviona kao i remont avionskih motora. U Aeroplanskom parku je radilo oko 170 aviotehničara, zanatlija drugih profesija i vojnika. Aeroplanski park je preseljen u Veterkop 31. avgusta 1917. godine.

Formiranje srpsko-francuske eskadrile

Preseljenjem Aeroplanske eskadrile iz Soluna u Sedes izvršeno je spajanje i uključivanje srpskog osoblja u zajedničke srpsko-francuske eskadrile 18. juna 1916. godine, a srpsko osoblje je ostalo potčinjeno Aeroplanskoj eskadri. Francuski major Rože Vitra postavljen je za komandanta "Srpske Avijatike". Za komandire srpsko-francuskih eskadrila postavljani su francuski oficiri, piloti. Zbog operativnog vršenja službe kao i održavanja veze, u svakoj eskadrili, najstariji po činu, srpski oficir, bio je šef srpskog osoblja.

Srpski piloti, izviđači i mehaničari brzo su se uklopili u mešovite eskadrile jer je većina od njih završila francuske škole ili obuku. Prema odluci Komande istočne vojske formirano je sedam francuskih eskadrila: MF-85, MF-86, MF-88, MF-89,

V-90, V-91, V-93 i pet francusko-srpskih eskadrila: MF-82, V-84, V-87, MF-98 i MF-99.

Pored aerodroma u Sudesu i Mikri francusko-srpske eskadrile su imale na korišćenje i aerodrome u Veterkopu, Ostrovu i Gorgopu.

Pojava srpske vojske, a posebno aviona sa srpskim oznakama veoma je zabrinula naše neprijatelje Nemce, Austrijance i Bugare.

Prvo izviđanje fronta od strane našeg pilota kapeta Antića, šefa srpskog osoblja u eskadrili MF-84, izvršeno je 9. avgusta 1916. godine sa aerodroma u Veterkopu.

Od toga, dana naše eskadrile su neprestano vršile izviđanje, reglažu artiljerijske vatre i bombardovanja, a posebno se vršilo svakodnevno snimanje neprijateljskih položaja iz aviona.

U bitkama za zauzimanje Kajmakčalana 30. septembra kao i Bitolja 6. novembra 1916. godine, Srpska Avijatika je dala neizmeran doprinos.

Neprijateljski avioni su često doletali do naših i savezničkih položaja pa čak i do Soluna bombardujući ih. Komandant Rože Vitra je odredio srpskog pilota Branka Naumovića i francuskog pilota Morisa Rojabla da 30. septembra 1916. godine polete prema Bugarskoj i da izvrše bombardovanje Sofije. Ovaj iznenadni i neočekivan napad stvorio je veliku paniku i metež kod bugarske vojske.

Uporedo sa izvođenjem svakodnevnih borbenih zadataka koji su se sastojali od izviđanja, mitraljiranja, bombardovanja, snimanja i fotografisanja neprijateljskih položaja, Srpska Avijatika je školovala nove kadrove. Do konačnog proboja Solunskog fronta odškolovalane su četiri grupe pilota i avijatičara-izviđača koji su izvodili obuku na raznim tipovima aviona.

Njeporsko odeljenje.

Formiranje Prve i Druge srpske eskadrile

Do promena u označavanju srpsko-francuskih eskadrila došlo je 1. septembra 1916. godine tako što je ispred broja svake eskadrile dodat broj 3. Tako su eskadrile sada imale sledeće oznake: MF-382, MF-398, V-384 i N-387.

Do nove promene oznaka srpskih i francuskih jedinica došlo je 18. maja 1917. godine, a po naređenju francuske Vrhovne komande. Dotadašnji nazivi su promnjeni tako što su srpske eskadrile dobile oznake: F-521, F-522, F-523, F524 i F-525. Uvođenjem u naoružanje novih tipova aviona menjana je slovna oznaka ispred broja, tako je eskadrila F-521 dobivši na upotrebu avione DORAND AR-1, imala oznaku AR-521, isto je bilo i sa drugim eskadrilama na primer N-523 itd. dok su francuske eskadrile dobile brojčane oznake od 501 do 510 uz odgovarajuću slovnu oznaku ispred. Prvi broj je označavao da se eskadrila nalazi na Solunskom frontu.

Do stvaranja čisto srpskih vazduhoplovnih jedinica došlo je 16. decembra 1916. godine, na predlog štaba srpske Aeroplanske eskadre. Komandant Srpske Avijatike major Vitra izdao je naređenje da se iz sastava eskadrile N-387 izdvoji odeljenje od tri aviona marke Njepor i stavi pod komandu kapetana Branka Vukosavljevića. Osoblje jedinice sačinjavali su piloti i mehaničari (sve Srbi) i bilo je stacionirano na aerodromu Veterkop sa zvaničnim nazivom Njeporsko odeljenje.

Početak 1918. godine, stekli su se svi uslovi za osnivanje dve srpske eskadrile sastavljene isključivo od srpskog osoblja. Odluku je doneo načelnik štaba Vrhovne komande 17. januara 1918. godine.

Srpski pilot eskadrile N - 387 predaje raport.

Srpsko-francuska eskadrila AR-521 koja se nalazila u Veterkopu dobila je naziv Prva srpska eskadrila. Za komandanta je određen francuski poručnik srpskog porekla Mihailo Marinković, ostalo osoblje je bilo srpsko. Poručnika Marinkovića je ubrzo zamenio kapetan Nikola Žikić.

Na isti način, u leto 1918. godine, osnovana je francusko-srpska eskadrila 525 i druga eskadrila na aerodromu Vrbeni.

Njeporsko odeljenje je raspoređeno pri Vrhovnoj komandi, Prva eskadrila je raspoređena pri II Armiji, a Druga srpska eskadrila je raspoređena da deluje kod Druge Armije.

Radio-telegrafska služba i fotografsko odeljenje

Radio-telegrafska služba je formirana 2. aprila 1917. godine. Prvi kursevi iz radio-telegrafske službe održani su juna 1916. godine. Formiranjem ove službe mogla su se lakše izvoditi izviđačka dejstva kao i korekcija artiljerijske vatre.

Radio-telegrafskom vezom vrlo brzo su razmenjivani izveštaji između komandi i jedinica na terenu. Divizije su imale telegrafska odeljenja koja su održavala vezu između njih i armijskih eskadrila. Uspostavljena je i održavana stalna bežična veza i veza između divizijskih kontrolnih antena sa antenama artiljerijskih jedinica.

Mreža radio-telegrafije se brzo širila, tako da je za kratko vreme uspostavljena i održavana lokalna veza i veza između štabova u divizijama i višim vojnim formacijama.

Fotografska sekcija

Na Solunskom frontu, Srpska Avijatika je osnovala jedno fotografsko odeljenje. Uz pomoć ljudstva iz francuskog odeljenja osposobljen je dovoljan broj fotografa i crtača početkom 1917. godine koji su kasnije sačinjavali okosnicu fotografske sekcije. Ljudstvo fotografske sekcije je uspešno i bez prekida vršilo snimanje neprijateljskih položaja iz aviona srpskih eskadrila.

Vrsta aviona i naoružanje u francusko-srpskim eskadrilama

U toku 1916. godine, u francusko-srpskim eskadrilama korišćeni su avioni: eskadrila N-87 avion-lovac *Nieuport XI C1 "BEBE"* - jednosed koji je u svom naoružanju imao jedan sinhronizovan mitraljez. Snaga motora ovog aparata bila je 59 KW, a maksimalna brzina 152 km/čas, domet 4.500 km. U leto 1916. godine u sastav ove eskadrile ušao je avion druge generacije *Nieuport XXI C1* lovac jednosed; od naoružanja posedovao je standardni mitraljez *Lewis*. Ovaj aparat imao je isti motor, brzinu i domet kao njegov prethodnik. Korišćen je i u 1917. godini u eskadrili N-387, a bio je i okosnica "Njeporskog odeljenja" Srpske Avijatike. Avion treće generacije *Nieuport XXIV C1* kao lovac jednosed korišćen je od 1917. godine do proboja Solunskog fronta u sastavu jedinice N-523. Snaga njegovog motora bila je 88 KW, maksimalna brzina 176 km/čas i domet 6.900 kilometara.

U Prvoj srpskoj eskadrili bilo je osam aviona tipa *Nieuport XXIV C1*.

Voisen je jedna od retkih vrsta aviona koji je korišćen za sve vreme rata i to kao bombarder jednosed naoružan jednim mitraljezom (marke *Lewis*) kao i sa 60 kilograma bombi, a jedna varijanta ovog aviona bila je opremljena i topovima od 37 i 47 mm. Korišćen je u francusko-srpskoj eskadrili V-84 i eskadrili V-384.

Maurice Farman MF-7 jedan od najpoznatijih aviona istoimenog konstruktora. Služio je za obuku pilota; na njemu se obučavao za letenje i veliki broj srpskih pilota.

Verzija *MF-11* predstavljao je avion dvosed-izviđač koji je u svom naoružanju imao mitraljez i tovar od 80 kg bombi. Snaga motora iznosila je 89 KW, maksimalna brzina 118 km/čas i domet 4.000 kilometara. Verzija aviona *MF-11 BIS* imala je pojačan motor i veću brzinu letenja. Ovi tipovi aviona su tokom 1916. godine korišćeni u francusko-srpskim eskadrilama *MF-82*, *MF-98* i *MF-99*.

Spad S VII C1 kao lovac jednosed uveden je u naoružanje na Solunskom frontu krajem 1917. godine. Korišćen je u dve francuske i jednoj srpskoj eskadrili. Snaga motora iznosila je 132 KW, a brzina 195 km/čas.

Breguet tip XIV spada među najbolje izviđače-bombardere. Uveden je u naoružanje 1918. godine. Korišćen je u borbama u proboju Solunskog fronta i borbama za oslobođenje Srbije. Snaga motora iznosila je 220 KW, a brzina 180 km/čas. Bio je naoružan sinhronizovanim mitraljezom i tovarom od 230 kilograma bombi.

Grupa francuskih i srpskih pilota uoči probijanja Solunskog fronta

Henriot SOP 1A2 (SOPVIT) predstavlja moderni transporter-izviđač u verziji jednoseda i dvoseda; naoružan istim naoružanjem kao i *Dorand-AER1*.

Farman F40/F41 zajednički je proizvod braće Anrija i Morisa Farmana. Uveden je u naoružanje 1916. godine zamenivši stare tipove aviona. Na Solunskom frontu su korišćeni kao izviđači-bombarderi za dnevno i noćno letenje. Koristile su ga tri eskadrile Srpske avijatike: MF-82, MF-98 i MF-99 koje su transformisane u eskadrile MF-398, MF-399 i MF-382 kao i većina francuskih eskadrila. U naoružanju su posedovali mitraljeze *Hočkins* ili *Kolt* i tovar od 60 do 130 kilograma bombi.

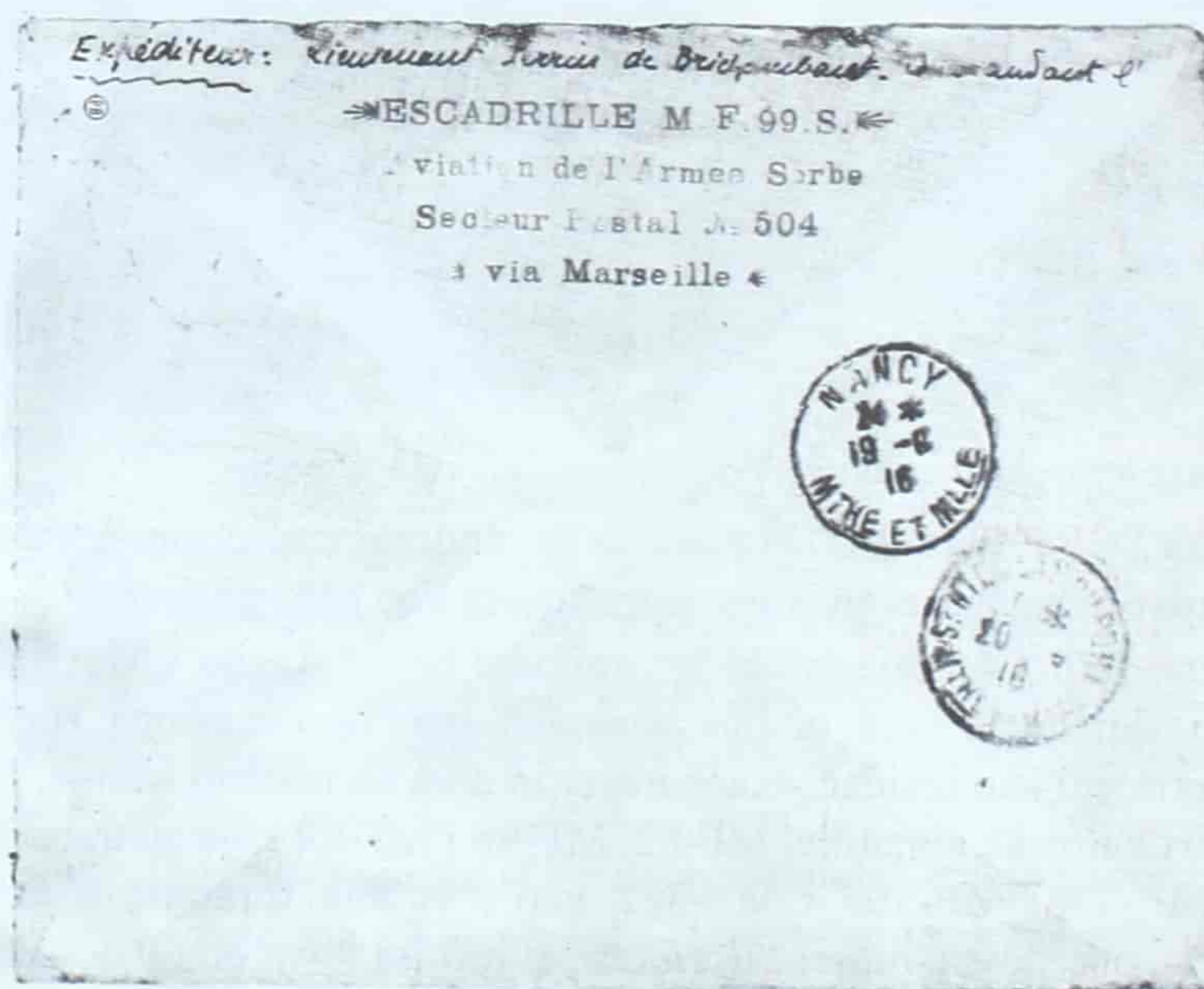
Dorand AR-1/AR-2 kao moderni bombarder-izviđač uveden je u francusko vazduhoplovstvo aprila 1917. godine. Na Solunskom frontu postepeno zamenjuje

stare Formane *F-40*, u toku zime 1917/1918. godine. Naoružani su mitraljezima Vickers i Lewis i tovarom od 80 kilograma bombi.

U Prvoj srpskoj eskadrili u toku septembra 1917. godine uvedeno je 14 novih aparata, a kasnije i u ostalim eskadrilama 522, 523, 524 i 525.

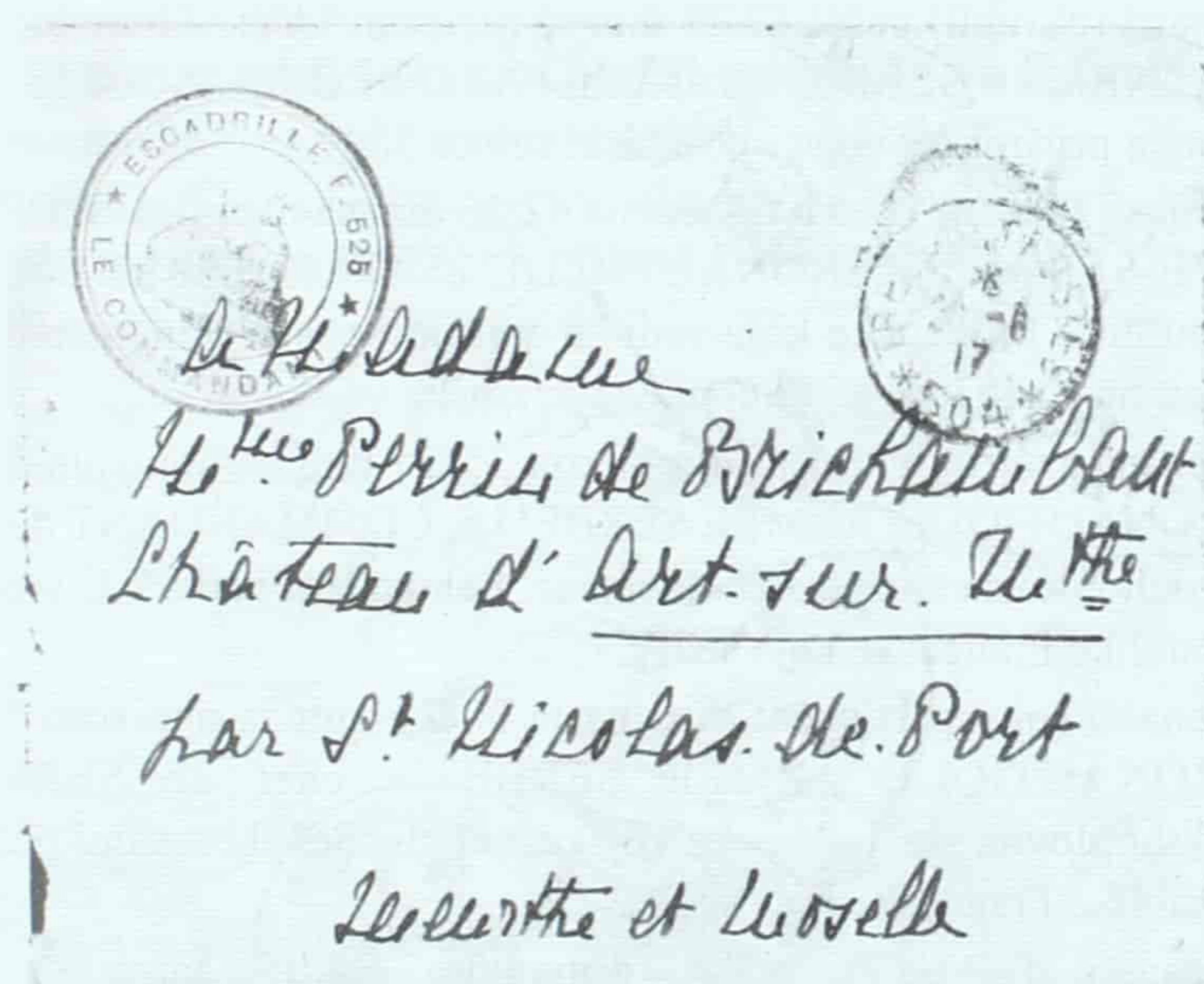
P o š t a f r a n c u s k o - s r p s k i h e s k a d r i l a

Sva pošta iz francusko-srpskih eskadrila slata je preko francuskog *TRESOR et POSTES* odakle je upućivana na naznačena odredišta. Mobilna terenska odeljenja francuske pošte takozvani (*TRESOR et POSTES*) na Solunskom-istočnom frontu imala su trocifrenu brojčanu oznaku u kojoj je prva cifra uvek bila broj 5, što je označavalo pripadnost pošte istočnom frontu. Do sada su evidentirane sledeće mobilne pošte: *TRESOR et POSTES* 501, 502, 504, 510, 512. Sva pošta otpremljena iz eskadrila bila je oslobođena plaćanja poštanske tarife. Pored žiga *POSTES et TRESOR* na pismima i dopisnim kartama iz francusko-srpskih eskadrila korišćeni su i formacijski pečati raznih jedinica, najčešće okruglog (prstenastog) oblika. Svi ovi pečati su imali i funkciju cenzure jer pisma i dopisne karte koji su bili overeni ovakvim pečatima nisu dobijala uobičajene žigove vojne cenzure, što potvrđuje da ovi poštanski objekti nisu slati na posebnu cenzuru.

Vojničko pismo upućeno od strane komandanta eskadrile M. F. 99. S. za Francusku. Na poledini četvororedni usmeravajući pečat.

Druga opisana vrsta ravnih četvororednih pečata imala je ulogu usmeravajućeg žiga i oni su otiskivani na zadnjoj strani pisma. Najčešća korespodencija iz eskadrila odvijala se na relaciji Solunski front- Francuska, jer su veći deo letaćkog i drugog osoblja činili Francuzi. Iz srpskih eskadrila najčešća korespodencija bila je između Solunskog fronta i Krfa, Tunisa i Francuske. Pošta iz srpskih eskadrila Njeporskog odeljenja upućivana je preko Vojne pošte Vrhovna Komanda iz Prve eskadrile preko Vojne pošte Druge Armije, a iz Druge eskadrle iz Vojne pošte Prve armije (VP 111). Iz mešovitih eskadrila kao i iz francuskih eskadrila pošta je slata preko *TRESOR et POSTES*.

Vojničko pismo upućeno od Pjera Brišenbrata komandanta francusko-srpske eskadrile F - 525 za Francusku. Žig Postes et Tresor 504 i okrugli francuski pečat komandanta eskadrile F - 525.

Formacijski pečati:

1. Prstenasti (okrugli) pečat 39/26 mm sa napisom "ESCADRILLE V.90. S/LE COMMANDANT", u sredini figura "Republike Francuske koja sedi"*, slovo "V" kao oznaka aviona *Voisin* i slovo "S" od Serbie. Ovo je francuska eskadrila koja je raspoređena pri srpskoj armiji 1916. godine, a pre formiranja mešovite francusko-srpske eskadrile;
2. Prstenasti (okrugli) pečat dimenzija 38/27 mm sa napisom "ESCADRILLE G.89.S/LE CHEF D'ESCADRILLE" a u sredini figura "Republike

- Francuske koja sedi". Slovo "G" označava avion *Caudron*, slovo "S" Serbie. Ovo je takođe francuska eskadrila koja je dejstvovala pri srpskoj vojsci 1916. godine pre formiranja mešovitih jedinica;
3. Prstenasti (okrugli) pečat 38/26 mm sa napisom "ESCADRILLE N/91-S/LE CHEF D' ESCADRILLE" sa figurom "Republike Francuske koja sedi" u sredini. I ova francuska eskadrila dejstvovala je pri srpskoj vojsci. Bila je naoružana avionom tipa *Nieuport XI-C1*;
 4. Prstenasti (okrugli) pečat dimenzija 42/27 mm, sa napisom "ESCADRILLE MF.99.S - LE COMMANDANT", francusko-srpska eskadrila;
 5. Prstnasti (okrugli) pečat 37/24 mm sa napisom "AVIATION FRANCAISE DE L' ARMÉE SERBE, a u sredini PARC-SECTEUR-504 tj. "francuska avijacija pri srpskoj vojsci-poštanski sektor 504";
 6. Prstenasti (okrugli) pečat dimenzije 42/26 mm sa napisom "L OFFICIER A COTÉ-SERVICE AERONAUTIC DE L' ARMÉE SERBE" sa figurom "Republike Francuske koja sedi" u sredini pečata. U napisu dakle stoji: "Oficir na službi pri vazduhoplovstvu srpske vojske";
 7. Prstenasti (okrugli) pečat dimenzija 35/25 mm sa napisom "SERVICE AERONAUTIQUE/ ARMÉE SERBE/ LE COMMANDANT du PARC" tj. "Vazduhoplovna služba srpske vojske, komandant parka". U sredini figura "Republike Francuske koja sedi";
 8. Prstenasti (okrugli) pečat dimenzija 38/25 mm sa napisom "SERVICE AERONAUTIQUE ARMÉE SERBE le chef de SERVICE", tj. Vazduhoplovna služba srpske vojske, šef službe". U sredini pečata figura "Republike Francuske koja sedi";
 9. Prstenasti (okrugli) pečat dimenzija 38/25 mm, sa napisom "AERONAUTIQUE de L' ARMÉE SERBE - L officier de Detalls". U sredini figura "Republike Francuske koja sedi";
 10. Prstenasti (okrugli) pečat dimenzija 38/28 mm sa napisom "ARMÉE SERBE/ AERONAUTIQUE/ LE COMMANDANT" tj. Srpsko vojno vazduhoplovstvo". U sredini figura "Republike Francuske koja sedi";
 11. Prstenasti (okrugli) pečat dimenzija 35/23 mm sa napisom "ESCADRILLE F.525 - LE COMMANDANT" sa figurom "Republike Francuske koja sedi" u sredini Napis kazuje da se radi o srpskoj eskadrili F-525 u sastavu II srpske eskadrile pri I armiji. Prvi broj "5" označava da je eskadrila dejstvovala na Solunskom - istočnom frontu;
 12. Četvororedni ravni žig dimenzija 75x25 mm sa napisom "AVIATION MILITAIRE FRANCAISE/ Aupres de L'armee SERBE/ ESCADRILLE M.F. 82.S/ Secteur Postal 502 ili "Ratna avijacija Francuske pri srpskoj vojsci, eskadrila M.F.82. S";

13. Četvororedni ravni pečat dimenzija 65x25 mm sa napisom "ESCADRILLE M.F.99.S/ AVIATION de L' ARMÉE SERBE / SECTEUR POSTAL N.504/ vi MARSEILLE";
14. Četvororedni ravni pečat dimenzija 65x25 mm sa napisom "ESCADRILLE F./ Aviation de L Armée Serbe / secteur postal N.501/ vi Marselle";
15. Četvororedni ravni pečat dimenzija 65x25 mm sa napisom "ESCADRILLE F./ Aviation de L Armée Serbe / secteur postal N.504/ vi MARSEILLE". Pored opisanih poznato je postojanje i sledećih pečata:
- A. Prstenasti (okrugli) pečat dimenzija 37/28 mm sa napisom "ESCADRILLE 384/ Le Chief D'escadrille" sa figurom "Republike Francuske koja sedi" u sredini pečata;
- B. Prstenasti (okrugli) pečat dimenzija 42/27 mm sa napisom: "ESCADRILLE F.522/ LE CHIEF D' ESCADRILLE". U sredini figura "Republike Francuske koja sedi".

* Prema francuskom pukovniku Delostu (L' armée d' Orient) "Desse assise", u prevodu: "Boginja koja sedi".

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

* Aviation militaire Française *

Aupres de l'Armée Serbe

☆ Escadrille M.F. 82. S ☆

Secteur Postal 502

12

ESCADRILLE F.

Aviation de l'Armée Serbe

Secteur Postal n° 501

viâ Marseille

14

⇒ ESCADRILLE M.F. 99.S. ⇐

Aviation de l'Armée Serbe

Secteur Postal n° 504

⇒ via Marseille ⇐

13

ESCADRILLE F.

Aviation de l'Armée Serbe

Secteur Postal n° 504

viâ Marseille

15

Literatura:

S. Mikić, *Istorija jugoslovenskog vazduhoplovstva*, Beograd 1932. g.Kosta M. Simić, *Vazduhoplovni podsetnik*, Beograd 1934. g.Muzej jugoslovenskog vazduhoplovstva - Beograd, *Srpska Avijatika 1912-1918*, Beograd 1993. g.Đorđe Popović, *Vaskrs Srba na Krfu*, Niš 1996. g.*Vazduhoplovni glasnik*, IV/1936; IX/1938, Novi Sad.Vojni list *Ratnik*, Beograd, sveska IX/1938. g.*Srpske Novine*, Krf, 1916 - 1918. g.*Glasnik rezervnih oficira i ratnika*, Beograd IX/1928. g.*Stenografski zapisi sednica Srpske vlade na Krfu* (sekretara Nikole Mitića)

Golubija pošta

GOLUBOVI PISMOŠOŠE U VOJNOJ SLUŽBI*

Šime Oštrić

U red vazdušnih komunikacija, osim vazdušnih lopta, telegrafa i telefona, spadaju i putnički golubovi. I to je jedno ratno sredstvo, koje će u modernim ratovima igrati veoma važnu ulogu, iako njihova upotreba - kao saobraćajnog sredstva - nije nova stvar, već datira od najstarijih vremena.

Tako piše kapetan Srpske vojske Dobrivoje R Lazarević u "Ratniku" za januar 1901. godine, u članku: "Projekat za ustrojstvo golubijih stanica", ukazujući na od ranije pisanu polemiku na stranicama ovog stručnog vojnog glasila - "Putnički golubovi", marta 1894. godine.

Dakle, kao jedno od sredstava vazdušne komunikacije, neophodne svakodnevnom funkcionisanju veza, interesantno i vojsci zbog mogućnosti ostvarenja brze i pouzdane veze za potrebe komandovanja, golubovi-pismošoš, ili kako su u Srbiji, krajem XIX veka nazivani - putnički golubovi, smatrani su neodvojim delom svega onoga što ima atribut vazdušni, odnosno vazduhoplovni.

Štampa Srbije u kojoj je negovana stručna vojna tematika, nije mogla da odoli tako privlačnoj temi kao što je primena ili usavršavanje najnovije ratne tehnike i taktike.

Početakom XX veka sistem vojnih golubijih stanica i mreža utvrđenih linija postojao je u Rusiji, Nemačkoj, Švajcarskoj, Italiji i Francuskoj, zemljama koje su imale nesumnjivi stručni i praktični uticaj na vojno-tehničku misao Srbije toga vremena. Sve što se pojavljivalo u savremenoj Evropi nalazilo je brzog odijeka ili primenu u Kraljevini Srbiji, pa golubovi pismošoš nisu bili izuzetak.

Delovanje golubije pošte

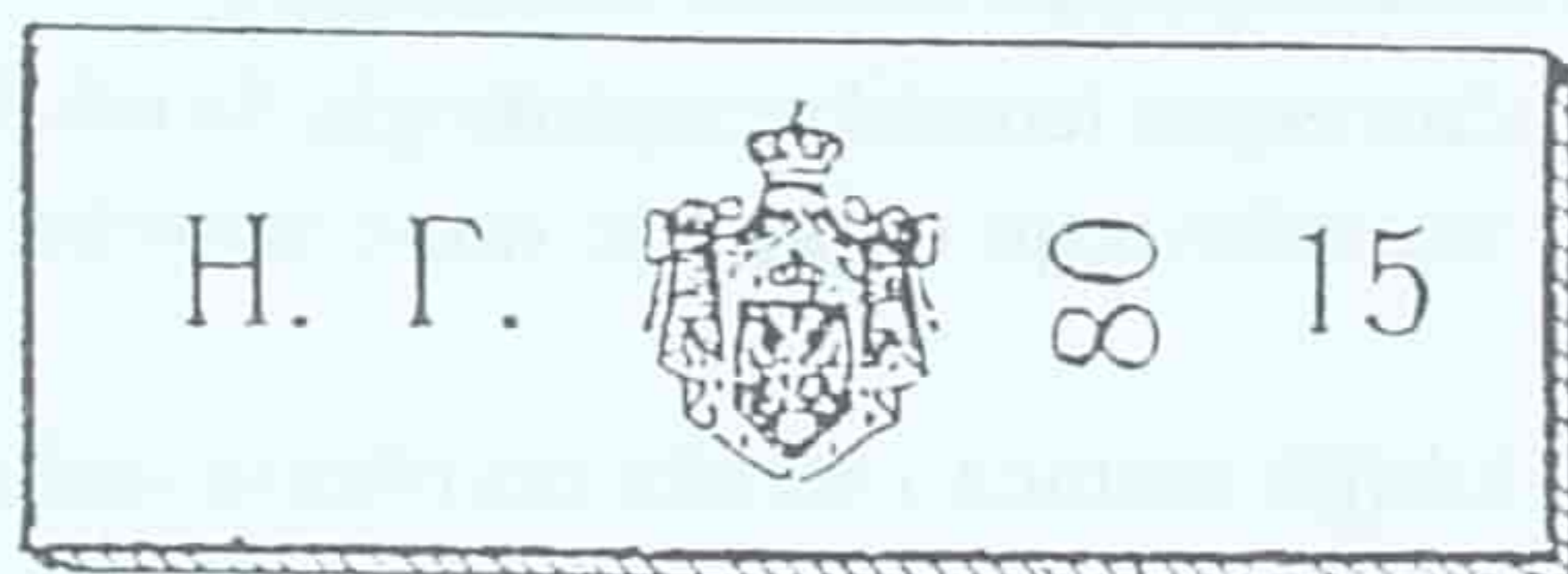
Za vršenje poslova golubije pošte odabiraju se rasni golubovi letači. Njihova prosečna brzina leta je kilometar na minut, kod srednjih rastojanja oko 650 metara na minut, dok kod većih rastojanja brzina leta iznosi oko 250 metara/minut zbog zamaranja ptice. Linija se ostvaruje rasporedom para letača na krajnje tačke, tako da se svaki golub vraća nepogrešivo u svoj matični golubarnik. Uloga gnezda i instinkt najbolji su garant savršene navigacije ovih plemeniti ptica.

Depeše ispisane na tankom papiru, umanjene ili mikrofilmovane, pričvršćuju se na telo ptice na više načina. Laki metalni prsten oko noge, minijturna kurirska torbica oko vrata ili način koji je kod nas zagovaran, smeštaj depeše u šuplji komad odsečenog guščijeg pera, koji se pričvršćuje na repna pera goluba-pismošoš.

Puštanje golubova pismonoša iz Štaba Drinskog odreda u mestu Vardište za Niš, 1914. godine. (Foto arhiv Vojnog muzeja u Beogradu)

Za neposrednu upotrebu, pri vojnim jedinicama, golubovi su nošeni u posebnim kavezima u koje su mogli, kroz naročito načinjen otvor, obezbeđen *kliktima* (*vratašcima*), da uđu, ali ne i da izađu sami.

Laki metalni prsten od tankog lima, veličine 45x15mm koji je savijen oko desne noge goluba pismonoše, ptice rođene parne, a oko leve, rođene neparne godine. Prsten sadrži podatke o matičnom golubarniku, šifru godine rođenja i neponovljivi matični broj goluba i državni grb Kraljevine Srbije.

Golubovi u vojsci Srbije

Ako je rasprava o *putničkom golubu*, u "Ratniku" 1894. godine ili "*Projekat za ustrojstvo Golubijih stanica*", iz "Ratnika", 1901. godine, nagoveštavala ili ubrzavala uvođenje ove vrste *vazdušne pošte* u vojsku Srbije, svakako da je školovanje u ruskim vazduhoplovnim centrima kapetana Koste Miletića dalo potvrdu da se ovome, mada teško, ipak utirao trag.

Kapetan Miletić je po povratku sa usavršavanja podneo iscrpne izveštaje i predloge za organizaciju vazduhoplovstva Srbije, uključujući odgovarajući elaborat namenjen uređenju i stvaranju *Golubije pošte*.

U pomenutom "*Projektu za ustrojstvo golubijih stanica*" kapetan 2 klase Dob. R. Lazarevića, pretpostavlja uvođenje sledećih stanica: Beograd-Niš-Ćuprija-Pirot-Zaječar; utvrđivanje karte linija kao i početak nabavke 100 parova rasnih golubova, koji bi se dalje, u domaćim golubarnicima razmnožavali. Lazarević predviđa jednu centralnu stanicu dok za redovne stanice daje ovakvu formaciju: šef stanice, pomoćnik, narednik, podnarednik, telegrafist, 6 kaplara, 30 redova, jedan tegleći

konj, jedan tovarni konj, jedno tovarno-zaprežno vozilo, 10 transportnih kotarica za golubove i 6 kaveza za prihvata, odnosno hvatanje golubova. Formacija pretpostavlja 200 parova golubova, odnosno u reduciranoj varijanti 50 parova.

Za ilustraciju troškova služi proračun za opremanje golubije stanice izražen u cenama iz 1901. godine; golubinjak i magacin staju 3500 dinara, 20 parova golubova 400 i hrana za toliki broj ptica, za godinu dana, iznosi 438, što ukupno čini 4338 dinara.

Kao kuriozitet navodimo i način obeležavanja i registrovanja vojnih golubova - pismošoš, predviđen pomenutim projektom. Na unutrašnjoj strani levog krila ptice pečatio se znak, plavim mastilom za mužjake, a crvenim mastilom za ženke.

Prelazak sa teritorije na praksu uvođenja golubarstva u vojsku Srbije nije išao lako. Inženjerski oficir, Kosta Miletić, odmah je po povratku sa usavršavanja pristupio izradi predloga za obrazovanje *Golubije pošte*. O ovome je diskutovano na sednicama Inženjerskih i drugih stručnjaka - oficira u Generalštabu, pa je tako urađen predlog ili projekt pravila golubije pošte, 1902-1903. godine.

Sledeći korak učinjen je 1905. godine na sednicama Generalštabne komisije kada je odlučeno u okviru celovitog "*Programa naoružanja naše vojske inženjeriskom spremom*", da se pristupi ustrojstvu *Golubije pošte*, a što bi započelo ustanovljavanjem jedne centralne stanice. Međutim, ovo nije učinjeno zbog hitnosti rešavanja nekih drugih pitanja oko nabavke oružja i opreme kao i same reorganizacije oružanih snaga.

U vojnoj službi

Dok su planovi o preoružanju i reorganizaciji vojske čamili na policama i u ormarima, događaji su jurili vrtoglavo. Aneksiona kriza podsetila je na neprijateljsko okruženje i opomenula da treba vojno ojačati. Dolaskom mladog, inventivnog i obrazovanog kadra u vrh vojno-tehničkog rukovodstva, ubrzava se pristup modernizovanju i opremanju oružanih snaga zemlje modernom tehnikom. No, i ovde su događaji pretekli ostvarenje nekih programa.

U vreme zategnutih odnosa sa severozapadnim susedom Srbije, zaplenjena je na parobrodskoj stanici u Obrenovcu korpa sa 17 golubova pismošoš, koju je nosio austrijski špijun. Ministarstvo vojno nalaže Kostu Miletiću da primi, pregleda i izloži svoje mišljenje o ovom nalazu. Utvrđeno je da su ptice iz vojnih golubijih stanica Petrovaradin, Komoran i Pešta. Ministar vojni, general Stepa Stepanović, veoma se zainteresovao i naredio Miletiću da odmah preduzme štampanje ranije izradjenih "*Pravila golubije pošte*", zaturenih u arhivi. Takođe, naredio je da se odmah pristupi ostvarenju Miletićevog programa o ustanovljavanju golubije stanice u Nišu.

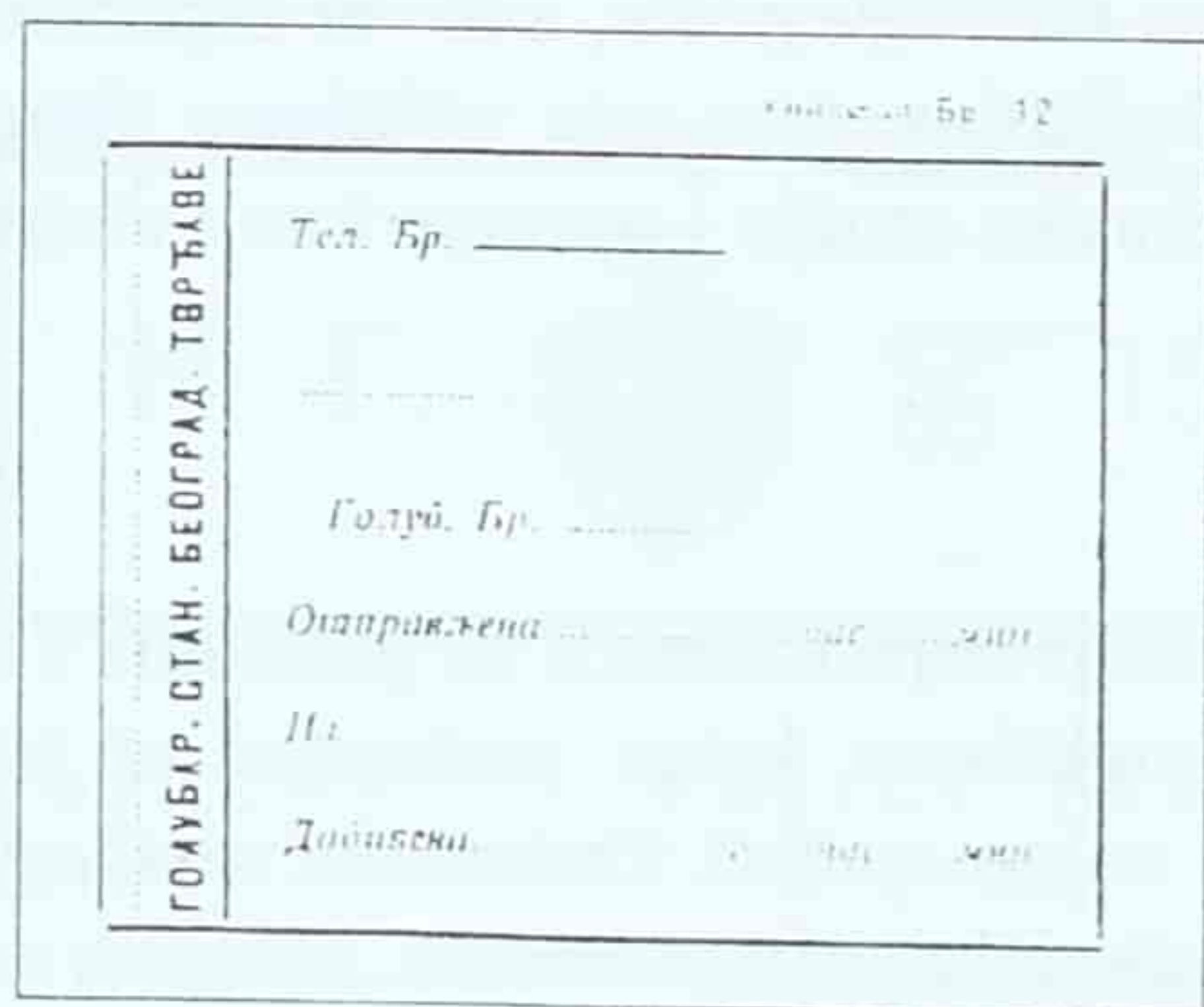
Oktobra 1908. godine, pošto je odobren odgovarajući kredit, kapetan Kosta Miletić upućen je u Medoševac kraj Niša, gde je od zaplenjenih austrougarskih

golubova pismonoša organizovana "Prva srpska stanica golubije pošte". Za prvog komandanta stanice odredjen je inženjerijski poručnik Lazar Kostić, kojeg je u posao uveo Kosta Miletić.

Prva, Niška golubija stanica počela je rad 1. novembra 1908. godine, završavanjem golubarnika, gajenjem i vežbanjem golubova, nabavkom opreme i obukom osoblja. Nivo popunjenosti i opremljenosti bio je takav, da su stanice i mobilni delovi mogli da se uključe u mirnodopska i ratna dejstva vojske Kraljevine Srbije.

Prilikom reorganizacije i stvaranja Vazduhoplovne komande, uz *Balonsku četvu*, *Vodoničnu centralu* i *Aeroplansku eskadru*, postoji i *Golubija pošta*, za čijeg je komandandira naimenovan narednik, prethodno unapredjen u čin potporučnika, Dragoljub Marjanović.

Ova jedinica sledila je sudbinu svoje Komande prilikom nadiranja neprijatelja, sve do mučnog i bolnog povlačenja kroz gudure Albanije do obale Jadranskog i Jonskog mora. Tim krvavim tragom prošli su i ostaci Niške i Pirotske stanice golubije pošte, noseći sobom svoju opremu i kotarice sa golubovima-kuririma, krijući plemenite ptice od gladnih pogleda mršavih vojnika.

Образац депеше (telegrama) dimenzije šest do deset santimetara. Poruka se ispisivala na poledini obrasca.

Obnovom Srpske vojske i oživljavanjem vazduhoplovstva, 1916. godine, ljudstvo *Golubije pošte* uključuje se u reorganizovanu formaciju. Prilikom slanja misija u pozadinu neprijatelja, obaveštajci, diverzanti i pojedini komandanti gerilskih jedinica u okupiranoj zemlji, šalju obaveštajne izveštaje, planove, raspored i kretanje protivnikovih jedinica, koji stižu do savezničkih obaveštajnih i komandnih punktova. Na žalost, podaci o ovim bezimernih junacima-ljudima, ali i pouzdanim letećim glasnicima, zbog tadašnje poverljive prirode akcija, kao i poruka, nisu dostupni. Pouzdano se zna, da su često jedine veze i sa Komandama i sa Otadžbinom bili golubovi pismonoše.

* Rad je objavljen u Ediciji "Istorija jugoslovenskog vazduhoplovstva", knjiga I "Srpska Avijatika 1912-1918", Beograd 1993. Predusretljivošću autora koji je dao saglasnost za njegovo objavljivanje u časopisu "Filatelista" u mogućnosti smo da prvi put našim čitaocima približimo temu koju karakteriše svojevrsna ekskluzivnost.

POŠTANSKE TARIFE
U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI 1921-1941, II DEO
 (Avionske tarife za vanevropske zemlje)

dr Jovan Veličković

Avionski prenos pošiljaka za vanevropske zemlje počeo je postepeno da se uvodi tridesetih godina, po zaključenju ugovora za prenos avionskih pošiljki između jugoslovenske pošte i stranih kompanija, Lufthansa, Air France i drugih društava. Dopunska tarifa se je određivala prema udaljenosti odredišne zemlje ali i na osnovu ugovornih klauzula koje su nekad bile više a nekad manje povoljne u pogledu cene. U tom periodu se uvodi i nova kategorija osnovne težine pisma, 5 i 10 grama, uz standarnu težinu od 20 grama koja važi za pisma površinskim prenosom. U početnom periodu bilo je i pisama koja su se samo jednim delom puta prenosila avionom (na primer: samo do Pariza ili Marselja) a odatle su dalje ekspedovana brodom. Dopunska tarifa se tada plaćala samo na jednom delu puta. Posebno poglavlje u vazдушnom prenosu predstavlja cepelinska pošta, uvedena kod nas 1932. godine, za koju je bila i predviđena posebna tarifa.

U tarifama koje su uglavnom bile objavljivane u PTT-Vesniku, dopunske tarife za vazdušni saobraćaj su sistematizovane prema kontinentima uz naznaku težine na koju se stavka dopunske tarife odnosila. Dopunska tarifa se dodavala osnovnoj tarifi za površinski prenos pošte, uključujući posebna rukovanja.

Tablica 1. Tarifa u važnosti 1930. godine

Azija	Dopunska tarifa za 20 grama		Dopunska tarifa za 5 grama	
	Azijski deo SSSR	22.00	Argentina, Brazil	26.00
	Egipat	8.00	Čile	26.00
	Palestina	10.00		
	Irak	18.00		
	Persija	20.00		
	Britanska Indija	30.00		

Tablica 2. Tarifa od 1.12.1931. godine

Azija	Dopunska tarifa za 20 grama			
	Azijski deo SSSR	22.00	Persija	15.00
	Palestina	5.00	Britanska Indija	15.00
	Irak	10.00		
Afrika	Dopunska tarifa za 20 grama			
	Egipat	5.00	Alžir, Maroko, Tunis	10.00
	Sudan	12.00	Francuska Zap. Afrika**	25.00
	Belgijski Kongo*	18.00		

Amerika	Dopunska tarifa za 20 grama		Dopunska tarifa za 5 grama	
	SAD i Kanada	13.00	Argentina***	30.00
	Meksiko	23.00	Brazil	27.00

*- kao i Britanska Ist. Afrika, Kenija, Uganda i Tanganjika

** - kao i Gvineja, Gambija, Liberija i Port. Gvineja

***- kao i Bolivija, Čile, Paragvaj, Peru i Urugvaj

Tablica 3. Tarifa za vazdušni saobraćaj od 7. marta 1932. godine

Poštansko odeljenje Ministarstva saobraćaja toga dana obaveštava zainteresovane da će se počev od 20. marta u redovnim vremenskim razmacima obavljati letovi cepelinom na liniji od Friedrichshafena (Nemačka) do Južne Amerike. Avionske pošiljke za ove letove dostavljace se avionskom poštom iz Jugoslavije do Friedrichshafena. Ukupna dopunska tarifa za svakih 5 grama težine pošiljki iznosiće:

Brazil	20.00
Argentina, Bolivija, Čile, Paragvaj, Peru i Urugvaj	24.00

Tablica 4. Tarifa od 1. marta 1934. godine (PTT Vesnik 4/1934, str. 44)

Uvodjenjem ove tarife prestala je da važi specijalna tarifa za pošiljke cepelinskom poštom. Tarifa pošte cepelinom, koja se i dalje održava, obračunava se od sada prema ovoj tarifi.

Doplatni iznosi odnose se na težinu od 10 grama. Za svakih daljih 5 grama tarifa se uvećava za 50%		
Azija		
	Rodos, Palestina, Sirija i Transjordanija	4.00
	Irak i Persija	7.00
	Avganistan, Beludžistan, Brit. Indija i Cejlon	9.00
	Filipinska ostrva i Sijam	17.00
	Holandska Indija, Malaja, Indokina i Kina (južni deo)	18.00
Afrika		
	Egipat	4.00
	Sudan	6.00
	Kenija, Madagaskar, Tanganjika, Uganda, Zanzibar	11.00
	Belg. Kongo (via Atina), Mozambik, Njasa, Rodezija	12.00
	Britanska južna i jugozapadna Afrika	15.00
	Alžir, Maroko, Rio de Oro i Tunis	5.00
	Libija	6.00
	Francuski Sudan, Francuska zapadna Afrika, Gambija, Liberija, Sijera Leone i Portugalska Gvineja	13.00
	Belgijski Kongo (via Pariz)	9.00

Tablica 5. Tarifa od 1. avgusta 1936. godine (PTT Vesnik 14/1936, str. 321)

	Dopunska tarifa za svakih 10 grama težine	
Azija		
	Azijski deo SSSR, Japan i Kina	12.00
	Rodos, Palestina i Sirija	4.50
	Irak i Bahrajn	6.00
	Iran (Persija)	7.50
	Afganiosta, Beludzistan, Britanska Indija i Cejlon ¹	0.50
	Sijam	15.00
	Filipinska ostrva, Indokina, Kina (Južni deo), Hongkong, Malajske države, Makao i Holandska Indija	16.50
Afrika		
	Egipat i Egipatski Sudan	4.50
	Kenija, Uganda, Tanganjika i Zanzibar	11.00
	Rodezija, Njasa, Francuska Somalija i Eritreja	12.00
	Mozambik i Portugalska Istočna Afrika	18.00
	Madagaskar, Reunion i Mauricijus	24.00
	Jugozapadna Afrika, Južno-afrička Unija, Somalija,	
	Engleska i Italijanska ¹	2.00
	Alžir, Maroko, Rio de Oro i Tunis	5.00
	Francuska Zapadna Afrika, Belgijski Kongo*	12.00
Amerika		
	SAD	5.00
	Kanada	7.00
	Bahamska ostrva, Dominikanska Republika, Haiti, Holandski Antili, Porto-Riko, San-Domingo, Tortola, Jamajka, Kuba, Meksiko i Virginska ostrva	12.00
	Guatemala, Honduras, Nikaragua i Salvador	15.00
	Britanski Antili, Kostarika i Panama, Ekvador, Gijana (Britanska, Francuska i Holandska), Holandski Antili i Venecuela	28.00
	Kolumbija	30.00
	Australija i Novi Zeland	24.00
	Dopunska tarifa za težinu svakih 5 grama	
	Brazil	25.00
	Argentina, Bolivija, Čile, Paragvaj, Peru i Urugvaj	30.00

*Kao i Francuski Sudan, Cote d'Or, Togo, Francuska Ekvatorijalna Afrika, Kamerun, Dahomej, Nigerija, Niger, Čad, Gambija, Kapvertska ostrva, Gvineja (Franc. i Port.) Sijera Leone, Liberija, Cote d'Ivoire, Srednji Kongo, Ubangi i Gabun.

Tablica 6. Tarifa od 1. avgusta 1938

Azija	Dopunska tarifa za 10 grama		
	Azijski deo SSSR, Japan i Kina		12.00
	Rodos, Palestina i Sirija		4.50
	Irak i Bahrajn		6.00
	Iran (Persija)		7.50
	Avganistan, Beludžistan, Britanska Indija i Cejlon		10.50
	Sijam		15.00
	Filipini, Indokina, Holandska Indija, Hongkong		16.50
Afrika	Dopunska tarifa za 10 grama		
	Libija (20 grama)		2.50
	Egipat i Sudan		4.50
	Kenija, Uganda, Tanganjika		11.00
	Alžir, Maroko, Tunis i Rio de Oro		5.00
	Madagaskar, Reunion i Mauricijus		24.00
	Mozambik i Portugalska Afrika		18.00
	Francuske kolonije u Africi, Belgijski Kongo, Portugalske Kolonije i Južni Alžir		12.00
	Rodezija, Njasa, Francuska Somalija i Eritreja		12.00
Amerika	Dopunska tarifa za 10 grama	Dopunska tarifa za 5 grama	
	SAD 5.00	Brazil	25.00
	Kanada 7.00	Argentina, Bolivija, Čile, Paragvaj, Peru i Urugvaj	30.00
	Karibske zemlje i Meksiko 12.00		
	Gvatemala, Honduras, Nikaragva i Salvador 20.00		
	Britanski Antili, Kostarika i Panama 20.00		
	Ekvador, Holandski Antili i Venecuela 28.00		
	Kolumbija 30.00		
	Dopunska tarifa za 10 grama		
	Australija i Novi Zeland 24.00		

1939. godine uspostavljena je nova mogućnost otpreme avionskih pošiljki preko kompanije PANAM linijom Marselj-Lisabon-Azorska ostrva-New York, zbog čega je i publikovana nova tarifa za doplatu za avionske pošiljke.

Tablica 7. Tarifa od 20. maja 1939. godine (PTT Vesnik 12/39, str. 259)

Dopunska tarifa zatežinu od 10 grama			
Azorska ostrva	7.50	Honduras Brit.	22.50
Antili Holandski, Aruba,			
Bonako, Curacao	27.50	Jamajka	20.00
Saba, St.Eust, St.Mar.	20.00	Kuba	20.00
Bahamska ostrva	20.00	Martinik	22.50
Barbados	22.50	Meksiko	20.00
Bermuda	20.00	Nikaragva	21.00
Dominikanska republika	20.00	Panama	22.50
Ekvador	29.50	Peru	9.50
Guatemala	21.00	Portoriko	20.00
Gujana (Eng., Fr., Hol.)	29.50	Salvador	21.00
Guadalapur	22.50	SAD	15.50
Havajska ostrva	24.50	Venecuela	27.00
Haiti	20.00	Virginska ost.	22.50
Honduras Rep.	29.50		

Tarifa prema Tablici 7 važila je samo za prenos pošte Kompanijom PANAM, ukoliko je korišćen drugi prevoznik važila je tarifa prema Tablici 6.

Tablica 8. Tarifa od 15. maja 1940. godine (PTT Vesnik 10/1940, Dodatak VII)

Ova tarifa za vanevropske zemlje sastavljena je ne prema kontinentima već po azbučnom nazive zemalja, ukupno 82 zemlje, pri čemu su za 22 zemlje date alternativne mogućnosti za celokupni avionski prevoz ili za kombinovani prevoz avionom i brodom. Dopunska tarifa je iskazana za težine od 5 i 10 grama samo, jer težina od 20 grama ni za jednu zemlju više nije moguća jednostrukom doplatom. Prvi deo tabele obuhvata zemlje za koje se doplata odnosi na težinu od 10 grama a drugi deo tabele na zemlje kod kojih se doplata odnosi na težinu od 5 grama.

Dopunska tarifa za težinu od 10 grama			
Afganistan	11.50	Kongo belgijski	15.50
Afrika jugozapadna	15.50	Liberija	14.50
Alžir	4.50	Libija	3.50
Azorska ostrva	9.00	Madagaskar, via Atina	15.00
Cejlon	15.50	via Pariz	16.00
Cote d' Ivoire	14.50	Malaja	13.50
Cote d' or	14.50	Malta (Evropa)	3.50
Egipat	12.00	Maroko	5.00
Eritreja	14.00	Mozambik	13.50
Etiopija	13.00	Palestina	10.50
Filipinska ostrva	18.50	Rodos	3.50

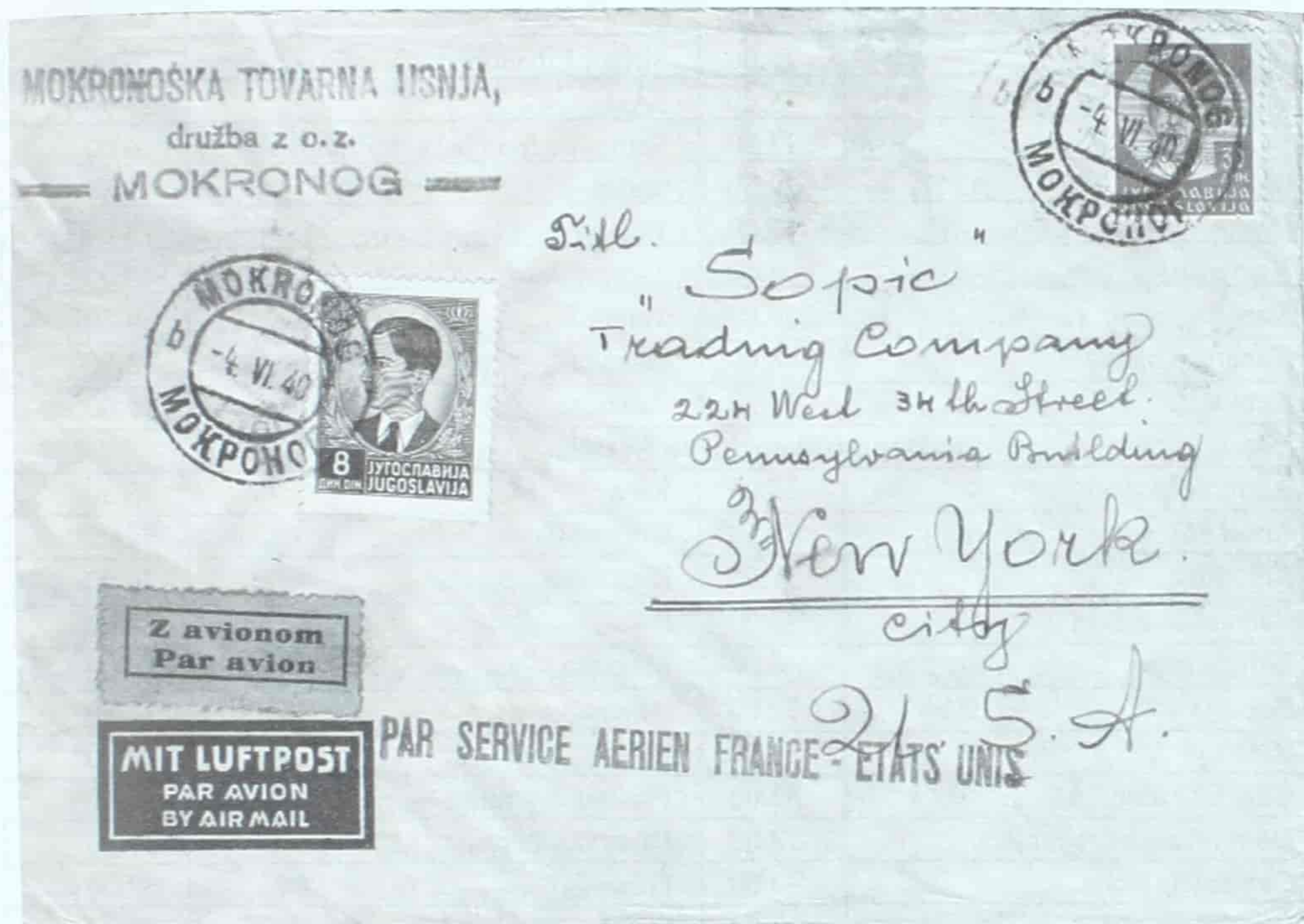
Gambija	13.50	Rodezija, severna/južna	13.50
Gvineja francuska	13.50	Senegal	11.00
Gvineja portugalska	11.00	Sijam	13.00
Indija britanska	14.00	Siera Leone	11.00
Indija holandska	15.00	Sirija i Libanon	9.00
Indokina	13.50	SAD, avionom	17.00
Irak	10.50	brodom	8.50
Iran, via Djast	9.00	Somalija, francuska	16.50
Teheran	17.00	italijanska	16.00
Japan	25.50	engleska	16.00
Kamerun	15.50	Sudan	12.50
Kanada, via NY, avionom	18.00	Tanganjika	15.00
via NY, brodom	9.00	Tunis via Paris	4.50
Kanarska ostrva	8.00	Tunis via Rim	3.50
Kenija	13.50	Uganda	13.50
Kina	25.50	Zanzibar	15.00
Dopunska tarifa za težinu do 5 grama			
Antili holandski, Amba, Bonaire,		Kolumbija	
Curacao		via Natal, avionom	37.00
via Natal, avionom	38.00	via NY, avionom	20.00
via NY, avionom	18.50	via NY, brodom	13.00
via NY, brodom	11.00	Kostarika	
Saba, S.Eustache, St. Marten		via Natal, avionom	37.00
via Natal, avionom	35.50	via NY, avionom	16.00
via NY, avionom	18.50	via NY, brodom	8.50
via NY, brodom	4.00	Kuba	
Argentina	37.00	via Natal, avionom	38.00
Australija	12.00	via NY, avionom	11.50
Bahamska ostrva		via NY, brodom	13.00
via NY, avionom	12.00	Meksiko	
via NY, brodom	4.00	via NY, avionom	12.00
Beludžistan	6.00	via NY, brodom	8.50
Bolivija	37.00	Nikaragua	
Brazilija	31.00	via Natal, avionom	37.00
Čile	37.00	via NY, avionom	13.00
Dominikanska republika		via NY, brodom	8.50
via Natal, avionom	37.00	Nova Zelandija	12.00
via NY, avionom	11.50	Njasalnd	7.00
via NY, brodom	9.50	Panama republika	
Ekvador		via Natal, avionom	37.00
via Santjago	37.00	via NY, avionom	14.00
via NY, avionom	11.50	via NY, brodom	8.50
via NY, brodom	9.50	Paragvaj	37.00
Gvatemala		Peru	

via Natal, avionom	37.00	via Natal, avionom	37.00
via NY, avionom	19.00	via NY, avionom	18.50
via NY, brodom	5.00	via NY, brodom	5.00
Gujana, brit. franc. holand.		Portoriko	
via Natal, avionom	37.00	via Natal, avionom	37.00
via NY, avionom	17.00	via NY, avionom	12.00
via NY, brodom	9.50	via NY, brodom	4.50
Haiti, Republika		SSSR, vanevropski	5.00
via Natal, avionom	37.00	Salvador	
via NY, avionom	11.50	via Natal, avionom	37.00
via NY, brodom	5.00	via NY, avionom	13.00
Honduras republika		via NY, brodom	8.50
via Natal, avionom	37.00	Urugvaj	37.00
via NY, avionom	13.50	Venezuale	
via NY, brodom	5.00	via Natal, avionom	15.50
Honduras britanski		via NY, avionom	15.50
via NY, avionom	13.50	via NY, brodom	9.00
via NY, brodom	6.00	Virginska ostrva	
Jamajka		via Natal, avionom	37.00
via Natal, avionom	37.00	via NY, avionom	19.00
via NY, avionom	19.00	via NY, brodom	5.00
via NY, brodom	5.00		
Kanada			
via NY, avionom	18.00		
via NY, brodom	9.00		

Ovom tarifom ostvarena je mogućnost slanja avionskih pošiljaka u 82 zemlje sveta, što svakako predstavlja vrhunski domet organizovanja vazdušnog saobraćaja. Međutim treba imati na umu da je 1. septembra 1939. godine počeo Drugi svetski rat, što je uveliko otežalo realizaciju prenosa pošte vazdušnim putem pre svega zbog okupacije Holandije, Belgije i Francuske nemačkim trupama, što je paralizovalo vazdušni saobraćaj preko Pariza, a ubrzo i preko Marseja, po okupiranju još neokupiranog dela Francuske. Prenos vazdušne pošte za prekomorske zemlje se preusmerava preko Rima na Madrid, Marselj a naročito na Lisabon, kojim putem još prvih meseci 1941. godine avionska pisma iz Jugoslavije dospevaju u Južnu Ameriku i SAD.

Tablica 8 a. Izmena u prethodnoj tarifi uvedena 14. septembra 1940. godine
(PTT Vesnik 19/1940)

SAD,	Doplata za 5 grama avionom	9.00
	Doplata za 5 grama brodom	5.00

Avionsko pismo iz Mokronoga u New York 4.6.1940. godine, težina preko 10 grama, tarifa prema tablici 8, osnovna taksa 4 din + 2 x 17.00 = 34.00, pismo u tarifi.

Tablica 9. Tarifa od 1. januara 1941. godine (PTT Vesnik 1/1941, Prilog I)

(Iako je prenos pošte avionom početkom 1941. godine već bio sveden na malu meru, PTT objavljuje novu tarifu za prenos pošte na linijama od kojih mnoge više nisu mogle da se ostvare).

Dopunska tarifa za težinu od 10 grama			
Afganistan	11.50	Kongo belgijski	15.50
Afrika jugozapadna	15.50	Liberija	14.50
Alžir	4.50	Libija	3.50
Azorska ostrva	9.00	Madagaskar	18.50
Cejlon	15.50	Malaji	13.50
Cote d' Ivoire	14.50	Malta	3.50
Cote d' or	14.50	Maroko	5.00
Egipat I	2.00	Mozambik	13.50

Eritreja	14.00	Nova Zelandija	12.00
Etiopija	13.00	Njasa	7.00
Filipinska ostrva	18.50	Rodos	3.50
Gambija	13.50	Rodezija	13.50
Gvineja francuska	13.50	Senegal	11.00
Gvineja portugalska	11.00	Siera Leone	11.00
Indija britanska	14.00	Sirijska i Libanon	9.00
Indija holandska	15.00	SAD	23.50
Indokina	13.50	Somalija, francuska, italijanska	16.00
Irak	10.50	Sudan	12.50
Iran	17.00	Tajland	13.00
Kamerun I	5.50	Tanganjika	15.00
Kanada	30.00	Tunis	4.50
Kanarska ostrva	8.00	Uganda	13.50
Kenija	13.50	Zanzibar	15.00
Dopunska tarifa za 5 grama			
Antili holandski	38.00	Kina	25.50
Antili hol	35.50	Kolumbija	37.00
Argentina	37.00	Kostarika	37.00
Bahamska ostrva	37.00	Kuba	38.00
Beludžistan	6.00	Meksiko	16.00
Bolivija	37.00	Nikaragua	17.00
Brazilija	31.00	Palestina	10.50
Čile, Ekvador	37.00	Panama republika	37.00
Dominikanska republika	37.00	Paragvaj, Peru	37.00
Gvatemala	37.00	Portoriko	37.00
Gijana	37.00	SSSR, vanevropski	5.00
Haiti	37.00	Salvador	37.00
Honduras	37.00	Urugvaj	37.00
Honduras britanski	18.00	Venezuela	37.00
Jamajka	37.00	Virginska ostrva	37.00
Japan	26.50		

U vreme neposredno pred aprilski rat avionski prenos pošte funkcionisao je za prekomorske zemlje u vrlo ograničenom obimu preko Lisabona.

Autor se zahvaljuje gospodinu Vojinu Višackom za pribavljanje jednog dela podataka.

L i t e r a t u r a: Pregled je sastavljen prema podacima objavljenim u PTT-Vesniku iz perioda 1923/1941, iz specijalnih priloga u tom listu kao i iz povremeno izdanih službenih knjiga PTT o poštanskim tarifama.

VOJNE CENZURE NA TERITORIJAMA KOJE SU POSLE PRVOG I DRUGOG SVETSKOG RATA UŠLE U SASTAV JUGOSLAVIJE

Vojin Višacki

(nastavak iz broja 242)

Sem uspostavljenih "TZK" (Sarajevo) i "MZK" (Žepče, Mostar) u mnogim mestima u Bosni i Hercegovini cenzuru su vršile vojne komande, žandarmerijske stanice i sreske vlasti. Za žigove žandarmerijskih stanica karakteristični su napisi "Flügelkommando" (pokretne stanice) i "Postenkommando" (mesne stanice). Cenzura je takođe bila uspostavljena i u fabrikama.

Žigovi vojnih cenzura u Bosni i Hercegovini

Oblik žiga	Tip žiga	Slika
A. Linijski	a) Jednoredni	1-10
	b) Dvoredni	11-23
B. Kružni	a) Jednokružni	24-25
	b) Jednokružni sa dvostrukom ivicom	26-31
C. Ovalni	a) Horizontalni	32
	b) Vertikalni	33
D. Okvirni	a) Pravougaoni	34

Za nalepnice cenzorskih organa Bosne i Hercegovine (koje su korišćene za zatvaranje pregledanih pošiljki) važe iste karakteristike koje smo naveli kod osnovnih tipova Austrougarskih nalepnica (v. "Filatelist" broj 242). Naime, upotrebljavane su štampane nalepnice šematski prikazane u ovom radu (v. "Filatelist" broj 242) na slici 1 i 2, s grbom u centru nalepnice.

Za žigosanje je upotrebljavana crna, ljubičasta, crvena, plava i zelena boja.

Popis cenzorskih mesta i žigova u Bosni i Hercegovini

Redni broj	Cenzurno mesto	Broj slike	Veličina u mm	Boja	Vreme upotrebe ¹⁾	Napomena
1	2	3	4	5	6	7
1.	Banja Luka					U literaturi se navode dva tipa žiga
2.	Bihac	30	32x38	ljubičasta	2. 7. 1916.	"Flügelkommando"
3.	Bosanski Brod	33	35	ljubičasta crvena	10. 8. 1916. 7. 4. 1917.	Kao Goražde
4.	Bosanska Dubica	8	70	ljubičasta crvena	10. 8. 1916. 5. 9. 1916.	

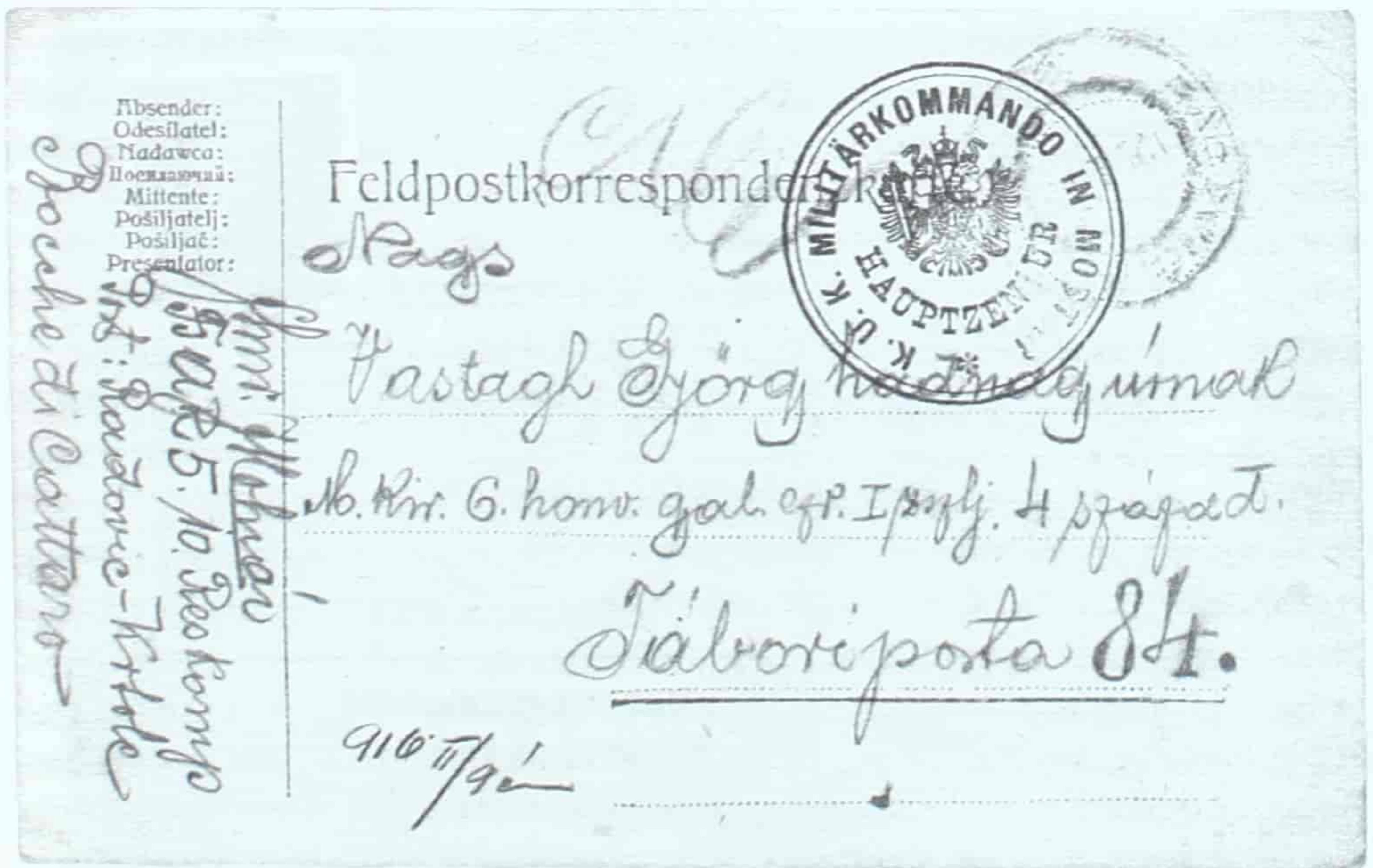
5.	Bos. Kostajnica	34	49x18,5	ljubičasta	20. 2. 1918.	
6.	Bosanski Novi	9	48	ljubičasta	7. 8. 1917.	
7.	Bosanski Šamac	3	40	ljubičasta	17. 5. 1918.	
8.	Brčko	20	30/55	ljubičasta	11. 6. 1917.	
9.	Čajniče	29	36	ljubičasta	19. 10. 1917.	
10.	Derventa	11	30/19	ljubičasta	12. 6. 1917.	
11. a	Doboj	17	48/22	plava	11. 4. 1917.	
b		16	50/22	ljubičasta	16. 9. 1917.	
12. a	Dobrljin	12	46/36	crna	9. 11. 1916.	
b		34	50/18	crna	17. 3. 1918.	
13.	Donji Vakuf	23	35/80	ljubičasta	1. 6. 1917.	
14.	Drvar	33	31,5x39	ljubičasta	9. 7. 1916.	“Postenkommando”
15.	Foča	5	38	ljubičasta	16. 6. 1917.	
16.	Gacko	25	29	crvena	19. 7. 1917.	
17. a	Goražde	30	34	ljubičasta	15. 10. 1916.	
b		6	50	ljubičasta	13. 12. 1917.	
18.	Kiseljak	33	31,5x39	ljubičasta	2. 9. 1916.	”Postenkommando”
19.	Livno	10	48x3	crvena	19. 8. 1917.	
20. a	Mostar	14	52/20	ljubičasta	7. 2. 1917.	
b		28	35	crvena	10. 1. 1916.	
21.	Nevesinje	13	73/60	ljubičasta	21. 5. 1917.	
22.	Olovo	2	33	ljubičasta	5. 9. 1918.	
23. a	Prnjavor	18	47/28	ljubičasta	19. 4. 1916.	
b		19	31/22	crvena	9. 2. 1916.	
24. a	Sarajevo	32	37x28	crna	25. 7. 1916.	
b		24	40	crna	11. 11. 1916.	
c		31	35,5	ljubičasta	1. 1. 1916.	
25.	Teslić	7	73x2	ljubičasta	23. 2. 1918.	
26. a	Travnik	1	26	ljubičasta	11. 8. 1918.	
b		27	27	ljubičasta	11. 8. 1918.	
27.	Trebinje	4	55	ljubičasta	12. 4. 1918.	
28.	Višegrad	15	50/75	ljubičasta	14. 6. 1917.	
29.	Zavidovići	2	34	ljubičasta	20. 9. 1917.	
30. a	Zenica	21	53/24	crna	3. 11. 1915.	
b		22	73/20	ljubičasta	1. 12. 1916.	
c		26	32	ljubičasta	3. 5. 1918.	
31.	Žepče					Postoji sreski cenzurni žig i žig cenzurne komisije ²¹

¹⁾ Postojanje žigova sa navedenim datumom utvrdio sam neposrednim uvidom u raspoloživi materijal.

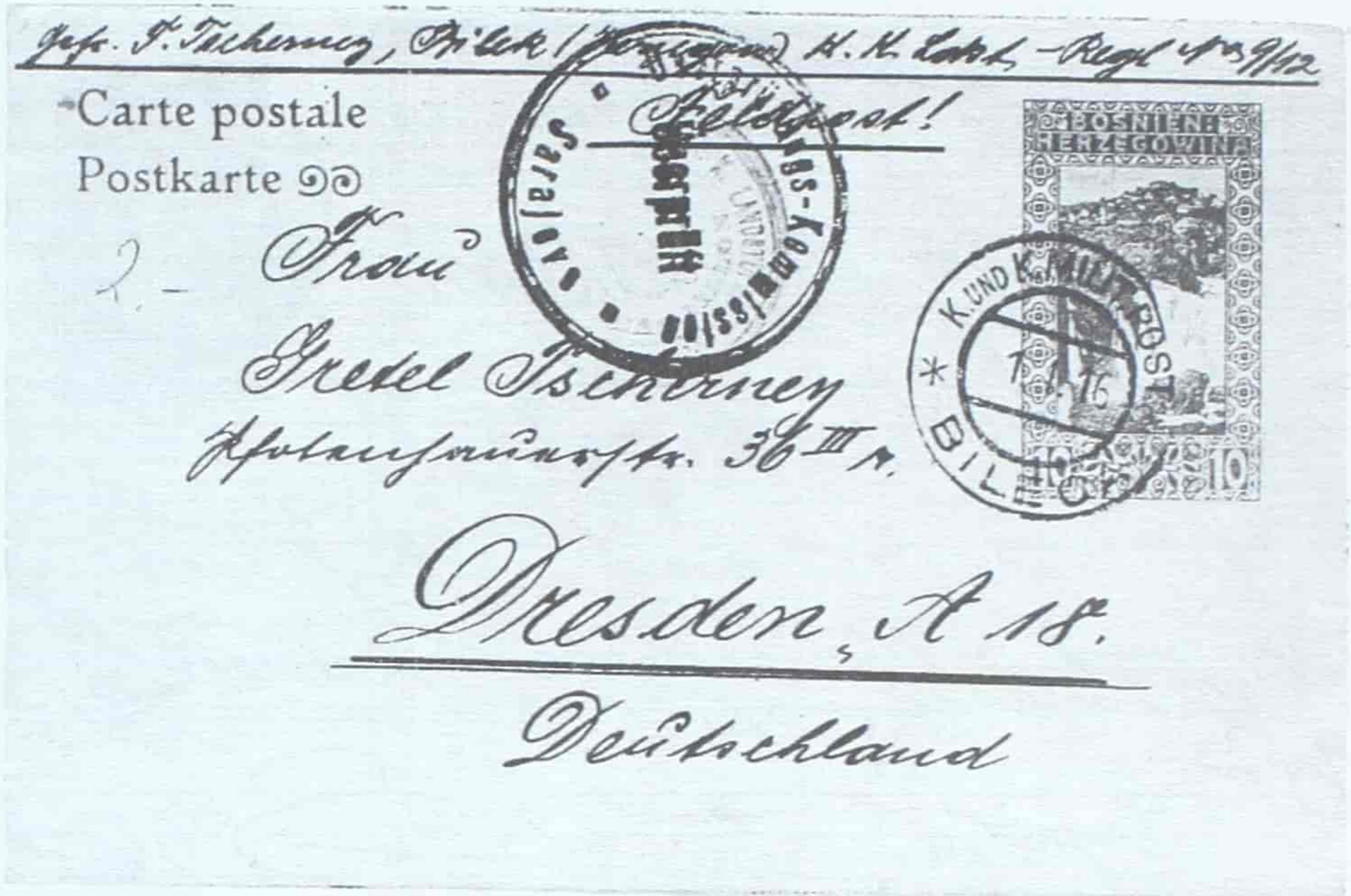
²⁾ Autor ne raspolaže kopijom ovoga žiga.

sl. 1 Prijedor

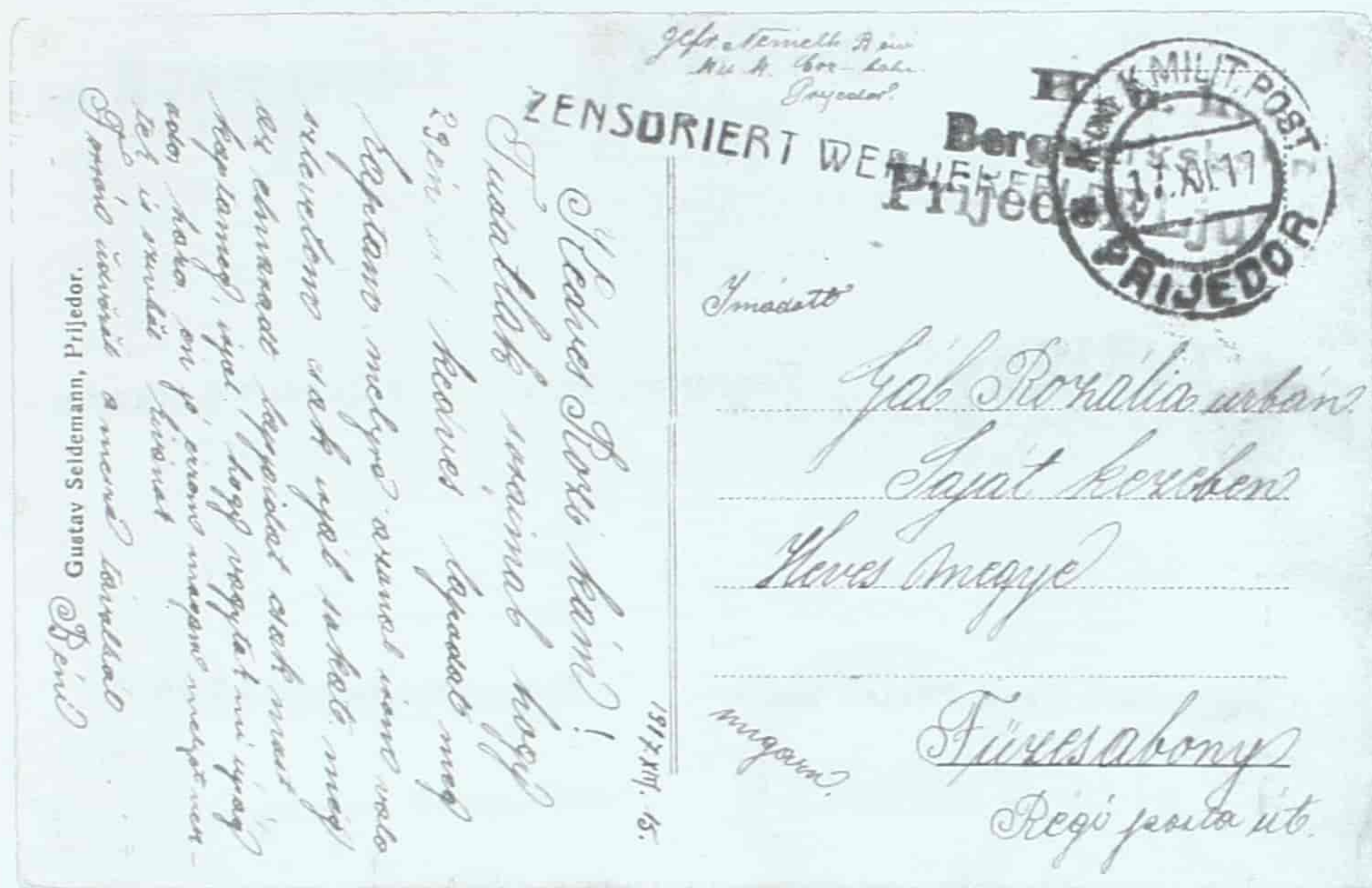
sl. 2 Mostar

sl. 3 Bileća

sl. 4 Doboju

Sl. 5 Prijedor

ISPRAVKA

U broju 242, u tabeli tipova žigova, žig svrstan u oblik "A" (linijski) tip "a" tehničkom greškom je opisan kao "jednokružni" umesto "jednoredni". Kao ispravku ponavljamo celu tabelu. Takođe, greškom u legendi, uz sliku na strani 27 napisano je "3. 11. 6. Karta iz Splita za Kotor cenzurisana od cenzornog mesta u Mariboru" umesto "3. 11. 6. Karta iz Splita za Kotor cenzurisana od cenzornog mesta u Splitu." Molimo da uvažite ove ispravke.

ŽIGOVI AUSTROUGARSKIH VOJNIH CENZURA

I Austrijski žigovi

Prema obliku	Tip	Slika
A. Linijski	a) Jednoredni	1 - 4
	b) Dvoredni	5 - 21
	c) Troredni	22 - 29
B. Kružni	d) Kružni	30 - 35
C. Okvirni	e) Pravougaoni	36 - 55
	f) Pravougaoni sa dvostrukom ivicom	56 - 58
	g) Pravougaoni sa sečenim uglovima	61 - 62
D. Ovalan	h) Ovalni sa dvostrukom ivicom	59 - 60

GELESEN

Zensuriert

ZENSURIERT.

1

2

3

ZENZURIERT

Zensuriert Foča

• Zensur Gorazde •

4

5

6

Zensuriert Gend. Posten Teslic

Zensuriert : Beamt B. DUBICA

7

8

Zensuriert Bos. Novi

ZENSURIERT-LIVNO

Militärzensur
Derventa

9

10

11

K. u. K. Gendarmerie
Zensur-Dobrijin

K. u. K. Zensurstelle

← Nevesinje →

12

13

Postzensurkommission
Mostar Zensuriert

BEZIRKSAMT b. VISEGRAD

14

15

K. u. k. Militär-Zensur
DOBOJK. u. k. Militärzensur
DOBOJ

16

17

MILITÄRZENSUR
PRIJEDOR

18

Militärzensur
Prijeđor

19

→ k.u.k. →
Zensurstelle BRCKO

20

K. u. K. Militärzensur
ZENICA

21

K. u. K. MILITÄR-ZENSUR
Zenica

22

ZENZURIERT

Bezirks-Expositur Donji Vakuf

23

24

25

26

27

28

29

30

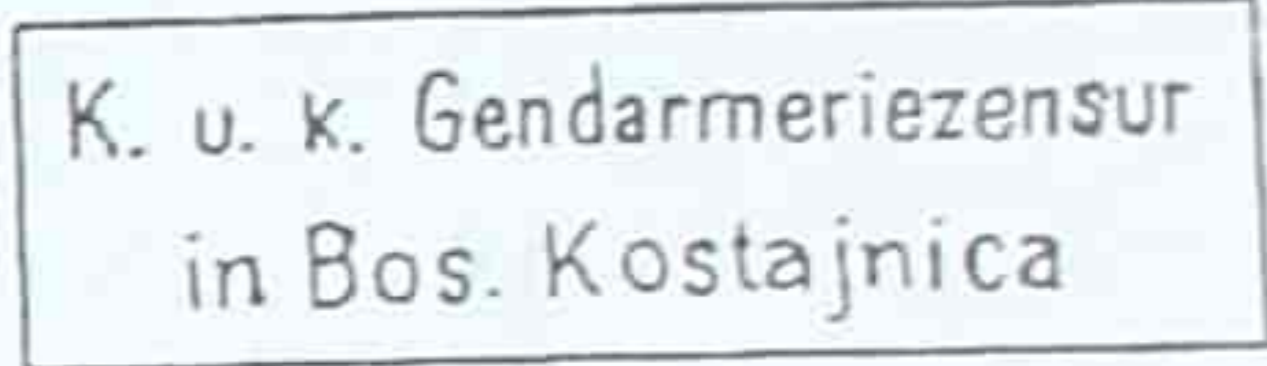
31

32

33

34

Arhivska građa i literatura:

1. Istorija Jugoslavije, Ivan Božić, Sima Ćirković, Milorad Ekmečić, Vladimir Dedijer, strane: 403, 404, 405.
2. Zivilpost-Zensur in Österreich-Ungarn 1914-1918, Handbuch und Katalog, Kile, 1989, Horst Thielk, strane 6-9.
3. Pošta, telegraf i telefon u Bosni i Hercegovini, knjiga broj 2, Milan Ljiljak, 1981. Sarajevo, strane: 157, 158, 159.
4. Zivilpost-Zensur in Österreich-Ungarn 1914-1918, Handbuch und Katalog, Kile, 1989, Horst Thielk, strane 6-9.
5. Za ovaj članak korišćeni su žigovi iz dokumentacije autora kao i fotokopija dobijenih od ljubaznih filatelista.

Preštampavanje rada kao i kopiranje žigova nije dozvoljeno bez saglasnosti autora.

*Istorija za poštansku istoriju***ODBRANA ZEMUNA OD KUGE U BEOGRADU I SRBIJI
1814 GODINE****Prof. Tanasije Ž. Ilić*

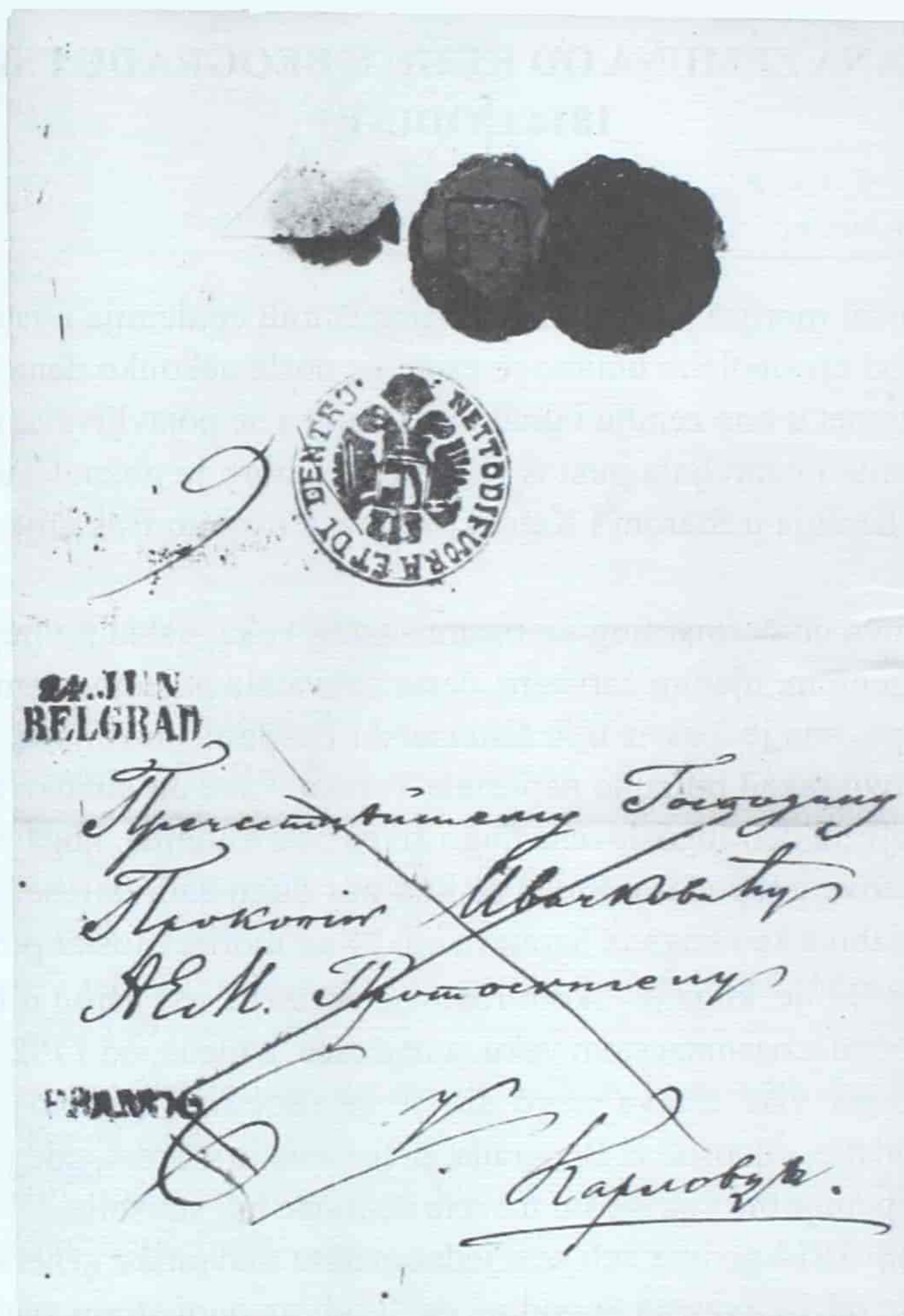
Kuga (čuma, morija) jeste jedna od najstrašnijih epidemija u istoriji ljudskog roda. Veći deo od nje obolelih umirao je najčešće posle nekoliko dana. Zbog toga je ulivala strah i trepet u one zemlje i gradove u kojima se pojavljivala, jer je katkada sve od reda kosila i ostavljala pustoš za sobom. Dobro je poznat Tukididov opis jednog njenog haranja u Starom i Katakuzenov, a osobito Bokačijev u Srednjem veku.

Iako je kuga od četrnaestog do osamnaestog veka, usled življeg trgovačkog prometa sa Orijentom, njenim žarištem, često zahvatala pojedine zemlje zapadne i centralne Evrope, ona je ipak iz njih sistematski i uspešno suzbijana. "Ova užasna zaraza nije gotovo nikad potpuno napuštala Tursku"¹ sve do duboko u devetnaesti vek. Kako je najveći deo Jugoslovena dugo živeo pod Turcima, kuga je često kosila i njih kao i njihove gospodare. Stoga se kod nas dugo zadržalo sećanje na nju u izrekama: "Ne izbiva kao kuga iz Sarajeva" ili "Kad morija Mostar pomorila".

Što se tiče Srbije, kuga je "skoro redovno snalazila naš narod u Beogradskom pašaluku", naročito u osamnaestom veku, a najžešće, izgleda, od 1792-1798 godine, kada je "odnosila više žrtava nego što ih je (docnije) padalo u borbama s janičarima"² Odatle, odnosno iz Beograda, prenesena je u Srem, gde je 1795 i 1796 godine "takovi pomor bio i strah, što u svetu ne može biti strašnije"³. . . A za kugu u Beogradu i Srbiji 1814 godine veli se u jednom aktu Slavonske generalne komande u Petrovaradinu od 14 avgusta te godine da "ljudi na onoj strani svakom zgodom ističu da je ovogodišnja kuga i svojom žestinom i opštom rasprostranjenošću nadmašila sve pređašnje".⁴

**S a n i t a r n a f u n k c i j a
k o r d o n a**

Pošto kuga gotovo nikada nije "izbijala" iz Turske, a "svi lekarski i naučnički naponi nisu uspeali da pronađu neko sredstvo protiv nje", "bila je potrebna neprestana opreznost" na celoj graničnoj liniji između austrijske i turske države protiv njenog prodiranja u cesarske zemlje.⁵ Zahvaljujući stalnoj opreznosti, austrijske vojne vlasti su postepeno stvorile dobro smišljen sistem za uspešnu odbranu od nje.

Pismo iz Beograda za Sremske Karlovce dezinfikovano u Zemunu 1842. godine.

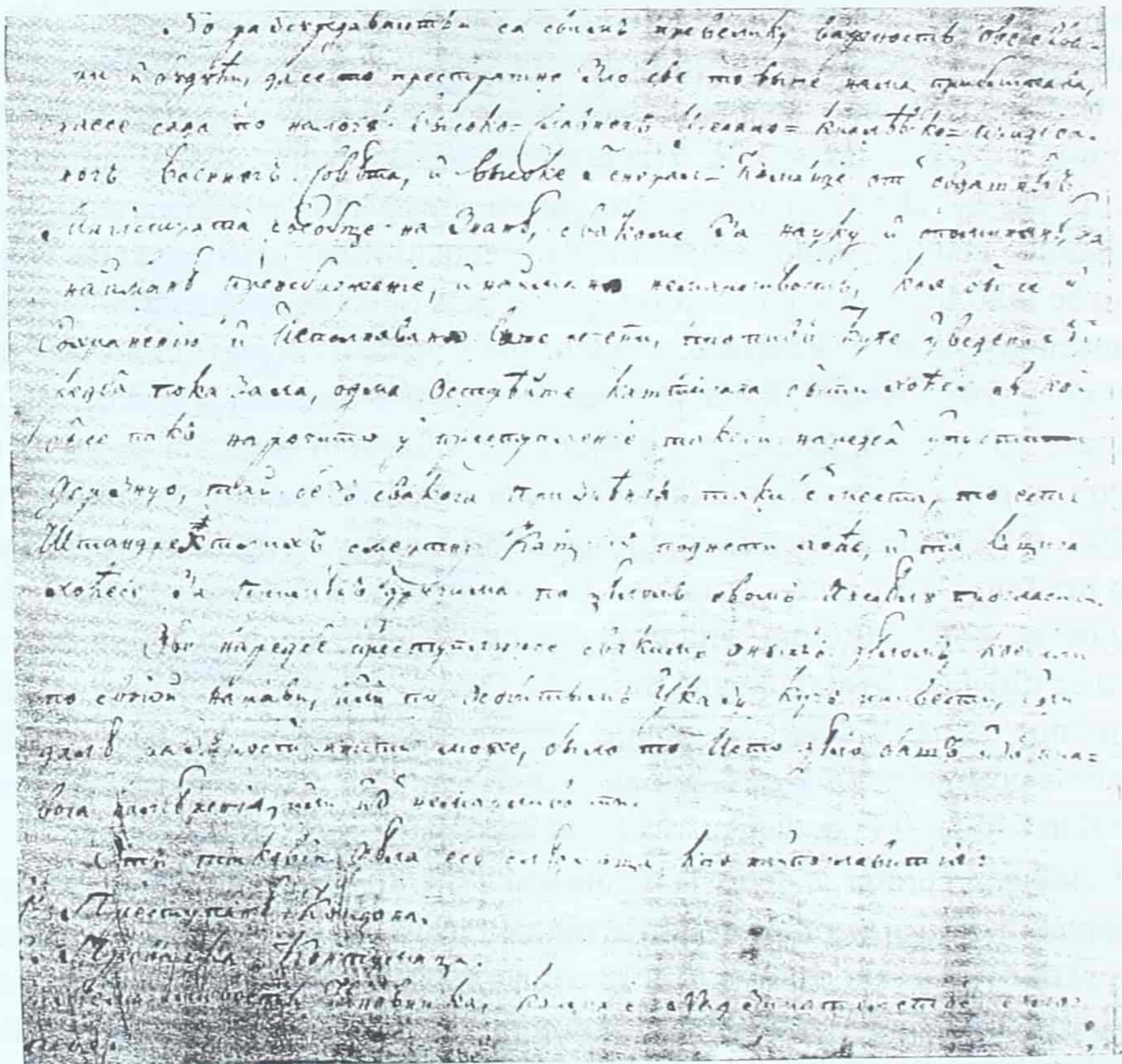
Od Jadranskog mora pa do istočnih erdeljsko-karpatskih gora pružao se pored cesarske granice prema Turskoj dobro organizovan pojas “vojničke zemlje” – **V o j n a g r a n i c a**. U njoj su svi muškarci od šesnaeste do šezdesete godine života, ako su bili sposobni za vojnu službu, uz svoja redovna zemljoradnička zanimanja bili stalni vojnici – **g r a n i č a r i**. Iako prvobitno obavezni, za zemljište koje su uživali, da čuvaju i brane samo granicu od Turaka, oni su u doba ratova, naročito u osamnaestom i devetnaestom veku, vođeni na razna austrijska ratišta i prolivali svoju krv za tuđe interese, a u doba mira su danju i noću, gotovo samo “o svome kruhu i ruhu”, čuvali **k o r d o n** – pograničnu liniju Vojne granice – od svih nasilničkih, nedozvoljenih i tajnih prelaza. Uz te funkcije čisto vojne i političko-

policijske prirode došle su od osamnaestog veka još dve: suzbijanje krijumčarenja i sprečavanje prenošenja kuge iz otomanske u austrijsku carevinu. *Ovaj sanitarni zadatak Vojne granice bio je razlog postojanja sve do 1873 godine, odnosno do razvojačenja, iako ćesariji nije pretila više nikakva opasnost od Turaka u devetnaestom veku.* Tako su naši graničari, pretežno Srbi i Hrvati, stražareći budno na kordonu od Karpata do Jadrana, čuvali i branili centralnu i zapadnu Evropu ne samo od Turaka nego i od smrtonosne kuge, zloga gosta s turskog Orijenta.

Da bi se, pak, održavao redovan, “veliki i važan” saobraćaj između Austrije i Turske, a da se pri tome ne prenosi kuga, austrijske vlasti su organizovale na kordonu više propusnih ili prolaznih stanica (“Einbruchstationen”). Na onim mestima kroz koja je vodio glavni i jak saobraćaj iz dubine otomanskog carstva za Peštu, Beč pa i dalje na Zapad organizovane su glavne p r o p u s n e s t a n i c e s k o n t u m a c i m a (takozvane “Haupteinbruchstationen”). Jedino su tuda mogli putnici iz Turske, ako su imali ispravne pasoše i propisno izdržali karantin, odlaziti u habzburške zemlje. Samo se tuda mogla prenositi roba (“giftfangende Waaren”) za koju se lako hvatala kužna zaraza, pošto bi propisano vreme bila “čišćena” u kontumacu. Sve kordonske straže na sektorima između ovih glavnih prolaza morale su strogo paziti, osobito kada je kuga harala u evropskoj Turskoj, da se ne mimoilaze kontumaci, ustanove s isključivo sanitarnom službom, nego da se svi ljudi koji su putovali za ćesariju upućuju na njih radi izdržavanja karantina, “probe zdravlja”. – Na onim pograničnim mestima preko koji su vodili sporedniji putevi bili su uređeni r a s t e l i – “sastanci” – gde su turski i austrijski podanici, ne dodirujući se, pod kontrolom sanitarnih organa, vršili razmenu ili kupoprodaju robe za koju se nije lako hvatala kužna mijazma. Ovo se obavljalo jedanput nedeljno u toku jednog dana, i svaki se odatle vraćao svojoj kući. Na najsporednijim propustima postojale su s k e l e, gde su se obavljali hitni poslovi i razgovori carsko-kraljevskih i sultanskih podanika, opet pod kontrolom sanitarnih organa.

Celokupni kordon se delio na regimentne sektore a ovi na manje. Komandanti regimentnih sektora, obično stariji majori, primali su raporte od područnih kordonskih oficira. Na osnovu njih i svojih zapažanja prilikom obilaska sektora sastavljali su izveštaje o stanju na kordonu i kretanju kuge u Turskoj pa ih slali sanitetskim komisijama, koje su od 1767-1776 godine postojale kod svih generalnih komandi u Vojnoj granici. One su vodile brigu o sanitetu na terenima svojih komandi. Nad sobom su imale D v o r s k i s a n i t e t s k i o d b o r u Beču (“Sanitaets – Hofdeputation”) kome su dvaput mesečno slale izveštaje o svim svojim odlukama i merama na terenu. Ovaj Odbor, pak, održavao je vezu sa austrijskim konzulatima u Turskoj i susednim zemljama, zatim s carskim nuncijem u Carigradu, a od njih primao izveštaje o zdravstvenom stanju u otomanskoj carevini. Na taj način Odbor je bio odlično obavешten, te je prema “kazanim potrebama izdavao sanitarna naređenja područnim organima”. Tako je sanitarna

služba u Vojnoj granici bila odlično organizovana, stroga i puna odgovornosti. Dvorski sanitetski odbor je 1776 godine ukinut i njegova nadležnost predana Dvorskom ratnom savetu u Beču, vrhovnom upravnom organu cele Vojne granice, da bi se s jednog mesta, brzo i s potrebnim autoritetom, preduzimalo sve što je uopšte najkorisnije ili u danom trenutku, to jest u slučaju kužne opasnosti, najcelishodnije. Kontumacke ustanove u Galiciji spadale su takođe pod Dvorski ratni savet, dok su one u Dalmaciji, prema turskoj granici, bile i ostale pod vrhovnom upravom Dvorske kancelarije.

Faksimil objave Zemunskog magistrata od 30. jula 1814. godine kojom se praoglašava Preki sud za sve kordonsko-sanitetske prestupnike. (Arhiv grada Beograda).

Opšte mere opreznosti za odbranu od kuge

Čim bi nadležne vlasti imale pouzdane izveštaje da se kuga pojavila negde u evropskoj Turskoj odmah je izdavano naređenje da se kontumacki karantin produži

a kordonske straže pojačaju. Tada je vrše strog nadzor ne samo na glavnim nego i na svim ostalim prolazima, a naročito se motrilo na ona mesta koja su bila podesna za krijumčarenje. Savom i Dunavom su stalno plovile šajkaške patrole.

Kada je opasnost bila tako reći na pragu pa postojala mogućnost da se svakoga časa prenese kuga u ćesarske zemlje, saobraćaj je svoden na najmanju meru, katkad i prekidan, i nastupalo je vanredno stanje kao u doba rata ili velike poplave. Više vlasti su stalno izdavale nova i obnavljale stara naređenja, pozivale sve službenike i narod da se strogo drže svih protivkužnih propisa i naređenja. Sveštenicima svih veroispovesti je naređivano da s propovedaonivca i amvona objašnjavaju narodu kakve strahote i kakav užas donosi kuga, pa da ga zbog toga ozbiljno opominju da se čuva od svih dodira s turskim podanicima i da ništa ne prima od njih; da ga osveščuju i urazumljuju da je kuga opasan i nemilosrdan neprijatelj koji zatire čitave porodice u koje se jednom unese. Pozivane su sve porodice da nadležnim vlastima, pod pretnjom najstrože kazne, prijavljuju svaki slučaj sumnjivog oboljenja, a naročito nagle smrti. – Lekari su bili dužni da odmah najpažljivije i najsavesnije pregledaju sve prijavljene bolesnike a naročito mrtvace. Bez lekarske dozvole nije se smeo sahraniti nijedan leš. – “Firtelmajstori”, neka vrsta vlašću određenih poverenika jednog gradskog kraja (jedne “mahale”) ili bloka kuća slobodnih vojnih komuniteta, bili su dužni da pregledaju sve kuće na svom terenu, da ne bi neko prikrivao bolesnike, i da o nađenom stanju podnesu lekarima izveštaje. Ako, pak, ima bolesnika da ih obilaze i da sve promene dostavljaju lekarima. Oni su bili obavezni da paze na strana lica i da ih prijavljuju policiji radi kontrole. Morali su strogo motriti da se psi i mačke kao podozrivi prenosiooci kuge, ne nalaze po ulicama. Isto tako su vodili brigu o čistoći u gradu. Nigde se nije smelo na javnim mestima praviti đubre, a gde ga je već bilo moralo se odmah ukloniti iz grada. Na ulicama i po jarkovima nisu se smele vidati strvine, već su se morale duboko zatrpavati. – Po većim komunitetskim gradovima radili su slično, u časovima opasnosti, “spoljni većnici” koji su bili desna ruka policiji za sve vrste nadzora i kontrole. – U slučaju pojave kuge, odmah je blokirana kuća, bolnica, ili kraj grada ili mesta, pa čak i celo mesto, gde se pojavila. Blokirani su, po sahrani poslednje žrtve, izdržavali najviši karantin, pa tek tada dobijali su slobodu kretanja.

U onim oblastima ili provincijama koje su bile izložene prijemu zaraze, Dvorski ratni savet je u slučajevima jake opasnosti postavljao stalne sanitetske komisije radi bržeg i celishodnijeg rukovođenja na terenu svim merama protivkužne predostrožnosti ili radi gušenja kuge, ako se već pojavila. Tada su na teren dolazili mnogi lekari i preduzimali protivkužne mere.

Za sve, pak, one koji se ne pridržavaju striktno svih mera predostrožnosti, koji ne primaju savete, niti se daju urazumiti, propisivane su najstrožije kazne s najvišeg mesta. Još 1766 godine bio je izdan kužni patent s jako strogim kaznama. On je trajao s izvesnim izmenama i dopunama sve do 21. maja 1805 godine, kada ga je

zamenio nov sa određenije opisanim prekršajima i odmerenije propisanim kaznama za prestupe i prekršaje. U časovima najveće opasnosti proglašavan je po paragrafu 12, preki sud, koji je kratkim postupcima oštro kažnjavao sve prestupnike. To je ulivalo strah nepromišljenim i samovoljnim ljudima, naročito krijumčarima koji su u najopasnijim časovima održavali “poslovnu” vezu s ljudima “na onoj strani”.

(nastaviće se)

*Ovaj rad je saopšten u Istorijskom institutu SAN i u Istorijskoj sekciji Srpskog lekarskog društva u Beogradu. Objavljen je u Godišnjaku Muzeja grada Beograda, Knj. III – 1956.

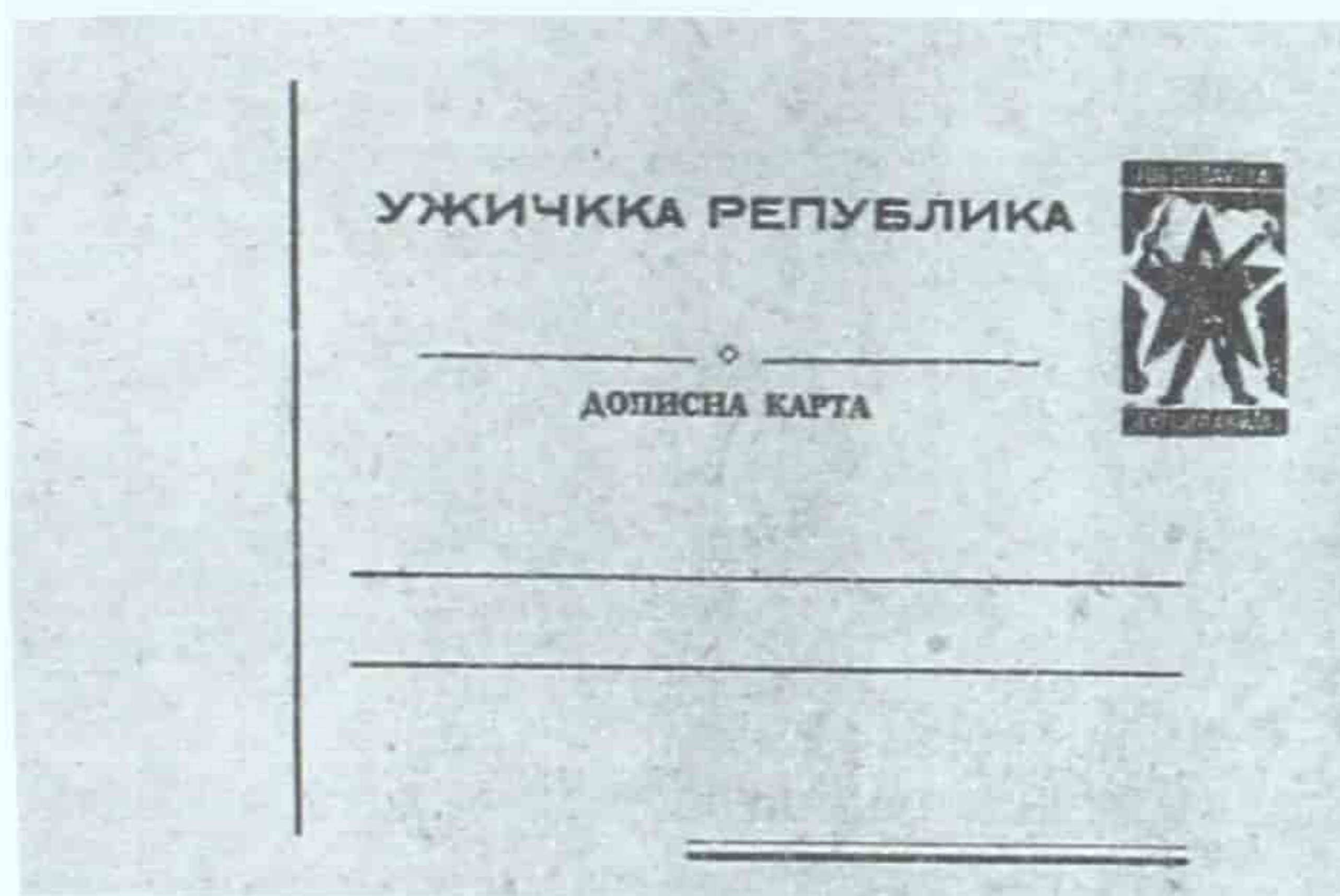
- ¹ Hietzinger, S. B. Ritter von, Statistik der Militrgrnze des österreichischen Kaiserthums, Zweiter Theil, zweite Abtheilung, Wien 1823, 438.
- ² Pantelić dr Dušan, Beogradski pašaluk pred Prvi srpski ustanak (1794-1804), Beograd 1949, 89-96.
- ³ Jeremić dr Rista, Zdravstvene prilike u jugoslovenskih zemljema do kraja XIX veka, Zagreb 1935, 26.
- ⁴ Arhiv grada Beograda (AGB), Zemunski magistrat (ZM), 1814, 48 II.
- ⁵ Hietzinger, na istom mestu.

(Izbor ilustracija uz ovaj rad redakcijski)

*Celine***UŽIČKA REPUBLIKA SA TAVANA***Bogdan Petrović*

Sa više tavana u zemlji i inostranstvu filatelisti su skinuli prvi put videne dopisne karte sa napisom "Užička Republika".

Na više različito obojenih papira, dimenzije 145x95 mm, odštampana je slika modifikovanog partizana, po nacrtu Đorda Andrejevića Kuna za prvu poštansku marku Jugoslavije (april-maj 1944. godine). (sl.1)

sl. 1

Pronađena je i dopisna karta sa nalepljenim Kunovim markama u tamnoplavoj boji i potpisom autora na donjim marginama. Gumeni pečati u ljubičastoj boji sa različitim formacijskim, propagandnim i cenzurnim napisima trebalo bi da daju autentičnost čitavom "projektu". (sl. 2)

sl. 2

Po svetu se prodaju “Ministarski albumi Užičke Republike” sa ovakvim retkostima, koje spajaju Kadinjaču iz 1941. godine i Kunovu marku iz 1944. godine.

Vrhunac dobre organizacije lažnog projekta je upotreba pomenutog modifikovanog klišea na dopisnoj karti Kraljevine Jugoslavije preko lika “Malog Petra” i sa žigom Cetinja iz 1936. godine. Leva strana dopisne karte jasno otkriva vežbanje neveštih štampara sa već opisanim klišeom i klišeom Titovog poprsja u maršalskoj uniformi, verovatno pripremljenog za neko još fantastičnije izdanje. (sl. 3)

sl. 3

Savez filatelista Srbije u okviru svojih redovnih aktivnosti na otkrivanju i suzbijanju falsifikata počinje sa objavljivanjem ovakvih priloga kako bi se filatelistička javnost upoznala; protiv nepoznatih falsifikatora je podnesena krivična prijava.

*Noviteti iz stare Jugoslavije***NEOBJAVLJENA GREŠKA NA MARKI
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE
SA LIKOM KRALJA ALEKSANDRA***Arh. Dimitrije Pavlović*

Zbog sudskog spora između autora nacрта maraka P. Stojićevića i nadležnog ministarstva, zbog štampanja maraka samo sa oznakom gravera Vagnera dobili smo tri serije:

- sa oznakom gravera (Vagner)
- bez ikakve oznake i
- sa potpisom crtača i gravera (Stojićević-Vagner)

U prvoj seriji raspoloživa literatura registruje samo dve tipične greške i to na markama od 1 i 4 dinara.

U drugoj seriji registrovane su tipične greške na markama od 0,5; 1 i 3 dinara.

U trećoj seriji registrovano je 15 tipičnih grešaka.

Današnja saznanja govore da je i ovaj broj prevaziđen, delimično objavljen, a čak i posle 70 godina koliko je približno proteklo od izdanja može se dodati i nešto novo na nominali od 3 dinara u varijanti bez oznake gravera:

"Ravna leva trojka"

sl. 1

Kod vrednosti od 3 dinara do sada je bila registrovana bela mrlja iznad slova "G" u reči "JUGOSLAVIJA" koje zbog toga liči na slovo "Ć" (70-ta marka u tabaku). Ista greška se provlači i kod serije "crnog okvira".

Međutim kod vrednosti od 3 dinara nađena je do sada neregistrovana greška i to: kod leve brojke "3" u sredini nedostaje deo uobičajenog ispupčenja tako da je unutrašnji deo brojke "ravan" i bitno se razlikuje od desne brojke. (v. sl. 1 i 2)

sl. 2

NEPRAVILNOSTI (GREŠKE) NA POŠTANSKIM MARKAMA

*Aleksandar Brusin**(nastavak iz broja 242)***C – g u m i r a n j e**

Gumiranje dopunjuje celovitost poštanske marke; vrši se pre štampanja, vrlo retko posle (delimičan tiraž naših redovih maraka za vazдушnu poštu iz 1947. godine), ali uvek pre perforacije. Lepak je materija koja se nanosi na poledjini marke kako bi se nalepile na poštanske pošiljke. Proces kojim se ovo obavlja, naziva se gumiranje. Kod prvih maraka to se obavljalo ručno, a danas mašinskim putem u nizu tehnoloških postupaka. Poreklo lepka bilo je različito (životinjsko, biljno, gumi-arabika)¹¹. Danas je to sintetizovana materija obično bela (bezbojna), žućkastožuta i prozirna. Postoje različite vrste gume: sjajna, polusjajna, bez sjaja, mat zvana "tropska". Nanosi na marci mogu biti različiti. Nekada se to radilo četkama, a danas specijalnim valjcima u posebnim komorama; nanosi gume mogu ostaviti tragove u vodoravnom ili vertikalnom pravcu, što ima značaja pri proučavanju nepravilnosti kod maraka. Kao kod papira, ona je prugasta, rebrasta i sl. Ovakve vrste gumiranja ne predstavljaju posebna izdanja osim ako to propisom nije drugačije doneseno od nadležnog Ministarstva pošta ili Uprave u čijoj je to nadležnosti. Posebno su te marke obeležene u katalozima, cenjenije su, vrednost im je nekada veća. Švajcarske marke redovnog

izdanja⁵; Z-173z/175z, Z-232y/34y, Z-236y/38y; veliki deo prigodnih maraka Nemačke (III Rajha)¹²: (M-572, 529), 39, 641, 659. U našem materijalu nalazimo takva gumiranja, posebno onih za frankiranje s motivima "turizam", štampane u ofsetu J-1728, 1544 (oba zupčanja (1228, 1729) oba zupčanja (1764, 1766, 1767. Kod ovih nalazimo iste motive istih boja i vrednosti, ali različitih po tipu i načinu gumiranja, pa takođe predstavljaju različitosti, ali ne i kao posebna izdanja.

Dešava se slučajno ili namerno da se gumiranje obavi s lica marke. I ova nepravilnost nije tako retka ili se marka gumira s obe strane: kod naših maraka susrećemo ih češće kod "turističkih motiva" u ofset štampi i franko maraka "poštanskih motiva": J-1765 (kredast papir), 1865, 1764 (kredast papir).

D – b o j e

Bitan elemenat i sastavni deo koji dopunjuje i daje lepotu izgledu jednoj marci je boja. Od njenog izbora, mešanja i toniranja, dobija se utisak celine pri izboru poštanske marke³. Ona se uskladjuje sa vrstom i kvalitetom papira. Danas se u te svrhe koriste najvećim delom sintetičke boje, postojane i otporne na brojne fizičko-hemijske uticaje jer im se dodaju zbog otpornosti različiti učvršćivači. Prave se

prvo probni otisci u više boja i njihovim nijansama, a izdvajaju se najprikladnije za završnu štampu.

Pri nanošenju boje na valjke nastaju nepravilnosti usled neravnomerne rasporedjenosti boje na njima, a sa ovih na štamparske ploče. Posledica toga su marke različitih tonova na istom tabaku: (pojava "irisa"). Vidja se češće kod maraka izradjenih u ofsetu i knjigotisku i na lošijem kvalitetu papira: marke sa likom maršala Tita iz 1944/5, J-312/5, 316/23, redovna izdanja za vazдушnu poštu iz 1947. godine J-380/91, marke "turističkih" i "poštanskih motiva": J-1724, 1728, 1544, 2062, 2073, 2074, zatim prigodne marke² iz 1946. godine: J-371/5, dana Fiskulturnika, J-395/7 i "Balkanijade u Ljubljani" 1947. godine, J-398/400.

Prime li valjci u toku štampe više boje istom će se ispuniti i delovi koji ne treba da je imaju. Tako nastaju zamazane, zabrljane slike. Ako je boje manje na valjcima, a gusta je, često se javlja "suvi otisak". Kad se štamparska ploča premaže pogrešnom, a ne predviđenom bojom, dobiće se marke obojene pogrešnom bojom: novinske marke Srbije iz 1911 – "Troički sabor", vrednost od 1 pare je u crvenonaranđastoj, J-129, a treba u sivoj J-127. Porto marka iz 1895. godine u ružičastoj, J-1a, a ispravna je u jorgovanskoj. Dogadja se da se u štamparsku ploču pogrešno umetne kliše marke, sa drugom vrednošću, ali su one iste boje²: pomenute novinske marke Srbije: "Troički sabor" iz 1911. godine na vrednosti od 20 i 50 para,

koje su u istoj, žutonarandžastoj, J-131, a ispravna boja od 50 para je u jorgovanastosmedjoj, J-134. Isto nalazimo na prigodnom izdanju 1915. godine "kralj Petar na bojištu-Garevici", gde su marke od 15 i 25 para u istoj boji (plavoj), J-150 i 150a, a ispravna od 15 para je u sivocrnoj. U prvom slučaju, dobija se tabak maraka sa pogrešnom bojom i lako ga je izdvojiti pri kontroli jer je uočljiv. Zbog teže uočljivosti drugog slučaja, pojedini komadi lakše dospevaju u opticaj na slobodno tržište. Kad se primeti nastala nepravilnost, kliše se uklanja iz pogrešne ploče, a marka s drugom vrednošću zamenjuje ispravnom.

Nepravilnosti na markama usled razlika u bojama i izraženijim nijansama mogu nestati i pod uticajem različitih fizičko-hemijskih uticaja. Klimatske i atmosferske prilike, mogu izmeniti boju marke. Duže izlaganje sunčanoj svetlosti i onih manje otpornih na oksidaciona sredstva. Marke koje su bile delom otkrivene, a delom prekrivene i izlagane uticajima jačeg svetla, posle izvesnog vremena, otkrivanjem, deo koji je bio zaštićen, prikazuju tamnijim u odnosu na drugu polovinu marke. Vodena kupatila sa dodatkom kiselina, baza i drugih hemikalija, menjaju boju marke pa to treba imati u vidu, kada je reč o nepravilnostima nastalih u vezi boja (ovo zadire u nedozvoljene radnje-falsifikovanje).

Pri štampanju maraka u više boja, svaka se posebno nanosi odredjenim redosledom. Pri tome se mogu dogoditi

nepravilnosti: da jedan ili više tabaka ostanu bez jedne, ili da deo tiraža bude bez boje samo na jednoj vrednosti ili cela serija maraka različitih vrednosti da oстане bez jedne, redje dve boje²: “Umetnost u Jugoslaviji kroz vekove iz 1979. godine”, “Romanska skulptura”, J-1690/4, nedostaje zlatotisk na svim vrednostima u seriji maraka, isti slučaj, Evropa “CEPT” 1980, J-1709/10; “Umetnost u Jugoslaviji kroz vekove 1980. godine” na pojedinim ili svim vrednostima, J-1753/7. Ove nepravilnosti zapazio je sam frekventnije kod prigodnih maraka i blokova, verovatno zbog višebojne štampe pa su i mogućnosti grešaka češće u odnosu na jednobojnu štampu: u seriji maraka i bloku 1978. godine “XI kongres SKJ”, nedostaje zlatotisak, J-1614/5 i Blok-19; povodom XXI zasedanja generalne konferencije UNESCO 1980”, J-1739, nedostaje zlatotisak na vrednosti ili amblemu “UNESCO” ili na obe od njih; povodom “40-godišnjice ustanka i socijalističke revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije 1981” na marci J-1781 i bloku-20, nedostaje zlatotisak na skulpturi Tita ili nedostaje srebrna boja na “partizanskoj spomenici” u bloku ili su obe bez boje itd.

E – n e p r a v i l n o s t i n a s l i k a m a m a r a k a

Mogu biti kao uzrok ili posledica promena u pločama ili klišeima i različite su⁴:

a) Na slici jedne marke celog izdanja ili celoj seriji sa istom slikom (istim

motivom). Nastale greške postale su skoro pravilo jer su na tipičnom mestu u slici, na istim markama u tabaku celog tiraža²: “Turizam” na vrednosti od 0,75 din. u ofsetu, “spuštena roletna” na zadnjoj marci u tabaku, J-1574, ili iste serije iz 1976. godine od 0,25 din., deformisano slovo “v” kao “y” u reči “Jugoslavija”, J-1527. Ovu nepravilnost imamo u seriji različitih vrednosti, a istim motivom na švajcarskim markama “dečak sa strelom”⁵, čija je tetiva s prednje, umesto pozadi, redovnog izdanja iz 1909. godine Z-117/9, tip I.

b) Nepravilnosti u pojedinim klišeima prenose se na odgovarajuće marke tabaka celog izdanja, manjem ili većem delu tiraža, sve dok se ne primete i otklone. Greška može nastati još pri izradi klišea ili ploča, ili se oštete u toku štampanja. Zbog duže i učestalije upotrebe štamparske ploče ili klišei, oštete se. Mogu nastati i pri popravkama, već oštećenih ploča ili klišea, ili otklanjanja grešaka na njima (retuširanju). Sve iznete nepravilnosti su takodje tipične²: redovna marka sa likom kralja Aleksandra iz 1926. godine od 3 dinara, J-48 i ista marka nakon retuširanja (51 u tabaku). Tipičan primer oštećenih slova, a potiču iz klišea imamo kod maraka²: “Priključenja Istre Jugoslaviji 1947” na vrednosti od 5 dinara J-402, “Jugoslazija”, umesto ispravnog naziva države; prigodnog izdanja “borbe protiv tuberkuloze”, J-411, stoji: “tuberhuloza” umesto tačnog

teksta.

c) Slučajne nepravilnosti nalazimo gotovo u svakoj štampi maraka. Javljaju se na pojedinim primercima u tabaku, a mogu poticati od stranih predmeta, delova štamparskog uređaja, stranih tela dospelih iz okoline, odeće osoblja, otpalih ili dopalih papirića, stranih tela prisutnih u boji, ili mašina koje se loše održavaju. Slučajne nepravilnosti mogu se naći na okvirima (ramu) marke, pa su prekinuti (nedostaje im jedan deo). Dešava se slučajno ili namerno da na donjem rubu marke slabo su vidljivi, ili delom nedostaju u potpunosti jedan od gravera ili slikara, koji su kreirali marku. Ovaj nedostatak nastaje zbog nejednakog pritiska pri štampi na perifernim delovima ploče ili klišea, ili nejednakog nanosa boje na njihovim površinama, ili namerno izostavljaju²: prvi i drugi tip (I i II štampanje), marke od 25 dinara “privrede II”, J-554, ili maraka iz iste serije, s linijskim zupčanjem od 30 dinara J-555a i 555-b; “poštanskih motiva”, J-2063 i 2229.

Pri sastavljanju ploča za štampu često se javljaju nepravilnosti. U jednoj štamparskoj ploči, nalaze se obično klišei za marke iste vrednosti sa istim slikama. Ali mogu biti odstupanja nenamerna i namerna. Kada se ploče kombinuju od raznih vrednosti istih slika u istim bojama. Medjutim, može biti ploča sa raznim vrednostima u različitim bojama, a istim slikama, tada se najčešće radi o namernim nepravilnostima (o

čemu smo već istakli u poglavlju grešaka nastalih zbog boja). Nenamerna odstupanja mogu poticati od štampe: pomeranja različitih klišea iz prvobitnog položaja, te se dobijaju s jedne strane, ili sa obe širi, a sa suprotne užu međuprostori, time i rubovi maraka “decentrirane marke”²: redovno izdanje s likom regenta Aleksandra i kralja Petra 1921. godine (Kraljevstvo SHS) “Njujorško izdanje”, J-1/14.

Ako dodje do izvrtanja klišea u ploči, dobijamo parove u kojima je jedna marka ispravna, a druga obrnuta: “tet-beš” pozicija¹³: porto marka Srbije iz 1898 od 20 para, J-7a. Ako se ovo radi namerno, što nije retka pojava, onda su to marke posebnog izdanja^{5,12}: redovna izdanja švajcarskih maraka, kao i prigodna, Z-s50y, s52y, s53y, s60/s62, s63/s66, redovne i prigodne marke Nemačke: M-K-13, K-18, KZ-22, K-24, K-36; marke² NDH “krajobrazi” u celoj seriji, J-47/67.

Nekada iz različitih uzroka, slučajno ili namerno, klišei u pločama, raspoređuju se tako, da ostaju sa praznim poljima. Ova mogu biti i obeležena različitim znacima, simbolima, crtežima ili obaveštenjima, a povezana su s tim izdanjem²: okupaciona izdanja za Srbiju 1941/42 godine “Srpske crkve i manastiri” J-66/76, “Zarobljenici”, J-54/7, “Za siromašne”, J-82/85, povodom “filatelističke izložbe HFS 1941”, J-303/4.

NAPOMENA:

Skraćenice koje sam koristio u tekstu za kataloge evropskih filatelističkih kuća:

1. Jugomarka = J 1991
2. Zumstein = Z 1998
3. Stanley-Gibbons = SG 1998
4. Yvert et Tellier = Y 1996
5. Sveriges frimrken i frg = S 1989
6. Övrige nordens frimrken i frg: 1989
 - a) Danmark = nD
 - b) Finland = nF
7. Michel, Deutschland spezial 1996 = D
8. Michel, Europa Catalog West (A-L, M-Z) 1996 = M

LITERATURA

1. Al. J. Petrović: Uputi u filateliju (o papiru). Filatelista, 2, II, 43/6, 1950, "Zmaj", Novi Sad.
2. "Jugomarka": Katalog poštanskih maraka jugoslovenskih zemalja 1991, "Forum", Novi Sad.
3. Al. J. Petrović: Uputi u filateliju (boje). Filatelista, 4, II, 112/4, 1950, "Zmaj", Novi Sad.
4. Al. J. Petrović: Uputi u filateliju (nepravilnosti na slikama maraka), Filatelista, 11-12, II, 345/8, 1950, "Zmaj", Novi Sad.
5. Zumsten: Schweizliechtenstein, 1998.
6. Stanley Gibbons: Stamp Catalog part I, Britysh Commonwealt, 1998.
7. Yvert et Tellier: Catalogue timbres de France, tom 1, 1996.
8. Specialkatalogen: Sveriges frimrken i frg, 1988.
9. Specialkatalogen: Övriga nordes frimrken i frg, 1988/9.
10. Al. J. Petrović: Uputi u filateliju (o vodoznacima). Filatelista, 3, II, 74/8, 1950, "Zmaj", Novi Sad.
11. Al. J. Petrović: Uputi u filateliju (lepak). Filatelista, 6, II, 186/7, 1950, "Zmaj", Novi Sad.
12. Michel: Deutschland-Spezial, 1996, München.
13. Al. J. Petrović: Uputi u filateliju (izrada maraka). Filatelista, 7, II, 222/4, 1950, "Zmaj", Novi Sad.
14. Al. J. Petrović: Uputi u filateliju (rastavljanje maraka). Filatelista, 5, II, 150/4, 1950, "Zmaj", Novi Sad.
15. Pronalazač zupčanja: Prevod s francuskog. Filatelista, 5-6, XIII, 76/7, 1961, "S.Jović", Beograd.
16. Michel: Europa Catalog, West (A-L, M-Z), 1997, München.

(nastaviće se)

*Iz strane filatelističke štampe***KAKO TO DRUGI VIDE**

U poslednje vreme, u stranoj filatelističkoj štampi pojavilo se nekoliko natpisa o sadašnjem položaju maraka Jugoslavije na tržištu Evrope i sveta. Uz neophodna skraćivanja prenosimo najznačajnije delove iz tih natpisa.

DBZ (Deutsche Briefmarken Zeitung) "Quo vadis, Jugoslavija?"

Autor teksta je Verner Klaus, član ARGE Jugoslovenskih zemalja. Članak je objavljen u broju 21/2000, ovog najtiražnijeg nemačkog časopisa za filateliju.

U redakcijskom uvodu postavlja se pitanje - da li i za Jugoslaviju sada nastupa sedam bogatih godina kao što su to nedavno doživeli Portugal i CEPT. Konstatuje se da je porast zarada stanovništva u najvećem delu Evrope ponovo omogućio veće investicije u filateliju. - Da li i u jugoslovensku? - pitaju se u redakciji.

U tekstu se kaže da - Jugoslavija ima iza sebe jedan izgubljeni rat. Privreda i valute obe republike (Srbije i Crne Gore) su na najnižoj grani; uvođenjem rezervne valute, nemačke marke, ovoj zemlji se otvaraju širom vrata i na tržištu maraka. Međutim, cene su sasvim na dnu. Divna ikonografija ove zemlje sahranjena je pod šutom inflacije. Mnogi sakupljači u Zapadnoj

Evropi stoje pred odlukom - da li treba konačno potpuno da napuste ovu oblast ili tek sada treba ozbiljno da krenu?

Kružok prijatelja jugoslovenskih maraka ne želi da utiče na odluke sakupljača ali želi da istakne neke osnovne istine: 1. špekulacije su kratkog daha, 2. na filatelističkom tržištu cene takođe zavise od ponude i tražnje i 3. na tržištu je moguć uticaj na cene.

Ali kako stoji sa ponudom i potražnjom - bavi se autor članka očigledno suštinskim faktorima koji opredeljuju cene. Cene izdanja 1918/1941. su stabilne, tržište je mirno, marke se kupuju i prodaju i sa falcom, za ovaj period ne treba očekivati velike promene ni na gore ni na dole.

Najznačajniji segment sakupljanja ove oblasti (Jugoslavije, op. priređivača) je period 1944/1965, do promene valute. Porast cena ovog područja nastao je 1970. godine, pristupom jugoslovenske pošte temi CEPT. Pojavili su se mnogi novi sakupljači, ali i špekulanti. Ovi drugi su se odmah okomili na izdanja do 1965. godine. Danas su cene ovog perioda pod pritiskom jer špekulanti sa zapada i istoka hoće da ih se reše. Marke pedesetih godina prisutne su na mnogim aukcijama i taj se materijal često prodaje ispod početne procene. Ako potražnja poraste ovo će se možda brzo izmeniti.

Kako stvari stoje sa "jevtinim" serijama u te 22 godine na koje niko nije obraćao pažnju, maraka praktično nema, trgovci raspolažu malim brojem ovih serija i u Jugoslaviji i van nje. Ovde treba očekivati znatan porast cena. Favoriti su: Balkanske igre, Prisajedinjenje Istre, Železnice, Sajam Zagreb (sve iz 1947.) i druge "male" serije koje očekuje porast cena.

Zatim počinje period od sredine šezdesetih. U potražnji je naročito tematika, ali cene još nisu porasle. Od 1967. do 1990. je vreme kada marke nisu gubile frankaturnu vrednost, što je dovelo do smanjenja zaliha. Ovde naročito treba obratiti pažnju na Mihel brojeve 930/34, 1069/74, 1085/1090 i neke druge.

Izvoz maraka obavljan je u periodu 1966/1983 preko agenture u Melidamu (Švajcarska). Interes izdavača sveo se na pribavljanje deviza. Kada se videlo kako to dobro ide, došlo se na ideju štampanja tabačića od 9 maraka. Te marke više nisu dospevale do poštanskih šaltera, već su bile namenjene isključivo sakupljačima. Danas je ponuda tih maraka na tržištu beznadežno velika. Nikakve promene ne mogu se ovde očekivati. Primer: CEPT tabačić iz 1970. godine koštao je po izdavanju 35 DM, a njegova otkupna cena danas iznosi samo 0,65 DM, ni 2%. Godine 1984 prestala je koncesija agenture u Melidamu, a tiraži su značajno smanjeni. Međutim, trend ka profitu je ostao. Iako u celoj Jugoslaviji nije u tom momentu bilo ni jedne mašine za sortiranje pisama puštene su

u promet marke sa fosforom. Zbog toga su nastale i marke sa različitim zupčanjem pa ako ih Mihel katalogizuje moraju se sakupljati.

Od 1991. godine nastavlja se tendencija smanjivanja tiraža, a PTT odnosno "Jugomarka" od svakog izdanja zadržava 5.000 komada za svoje potrebe. Ovom količinom, nabavljenom po nultoj ceni, može se i te kako manipulirati, što se i radi. S druge strane pojavljuju se i investitori tako da neke marke nedostaju na tržištu. To važi za blok "Otkriće Amerike" i neka druga izdanja, ali upućujemo na oprez. Još veći oprez je potreban kod maraka Republike Srpske, ipak sve to prepuštamo sakupljačima (redakciji "Filatelista" je poznato da su skoro celokupne tiraže maraka Republike Srpske otkupljivala neka privatna lica, zbog špekulacije, op. priređivača)

Dolazimo do pitanja: ko nudi, ko traži i kakve su kataloške cene? Tu je prvo "Jugomarka" u Beogradu koja pripada PTT-u. Ona isporučuje novitete od 1945. godine naovamo i bila je važna za izvoz u Evropu i Prekomorje. Ko je nabavljao direktno kod "Jugomarke" ostvarivao je popuste od 10 do 15%. Pre nekoliko godina ova državna firma prodala je u bescenje značajne količine ovih maraka na jednoj švajcarskoj aukciji (prema saznanju redakcije "Filateliste" ove marke su poticale iz agencije u Melidamu, a ne iz "Jugomarke"). "Jugomarka" isporučuje marke veletrgovinama, a zadržava četiri do pet hiljada serija i ne vrši njihovu rasprodaju kako to čine neke zemlje.

Jugoslovenski trgovci markama zarađuju već kroz to što kupuju za slabe dinare, a prodaju za čvrstu nemačku valutu. Ako međutim, plaćate novitete u nemačkim markama dobijate znatan popust. Tako svaka cena ima veliki luft. Kod kupovine na aukcijama treba biti oprezan. Nekada lotovi izgledaju veoma jevtini, nude se za 10 pa čak i 5% kataloga, ali kada se marke bliže pogledaju postoji mnogo materijala lošeg kvaliteta.

Do sada nije postojala potražnja za jugoslovenskim markama u toj meri da bi mogla bitno da utiče na oporavak tržišta u zemlji jer sakupljačima jednostavno nedostaju sredstva. Nemački trgovci (za sada) nisu voljni da se značajnije uključe u trgovinu jugoslovenskim markama. Izgleda da se sada situacija u zemlji menja. Razlog treba tražiti u daljem smanjenju tiraža 2000. godine. Do danas su neka izdanja iz 2000. godine rasprodata (državni arhiv, tiraž 30.000; blok "Jufiz", tiraž 28.000). *(primedba uredništva: – Tiraž izdanja "Dan marke" iako je jedini izvor finansiranja SFJ preko PTT preduzeća smanjen je sa ranijih 40.000 na 30.000 a nominalna vrednost je niža nego kod drugih izdanja.)*

Marka za državni arhiv štampana je u tabacima od 25 komada, a jedna je marka sa graverskim znakom. Kako se ove marke skupljaju u paru, to je tiraž faktički smanjen na 2.500. Odgovor zašto je to tako leži kod "Jugomarke".

U principu su za marke Jugoslavije u značajnijoj meri zainteresovani sakupljači i investitori iz zemalja sa

čvrstom valutom. Postoji izreka da su poštanske marke akcije malog čoveka. Ali, ponašaju li se investitori kao mali akcionari kupuju li sada kada su cene niske, da bi poduprli tržište? Ni na koji način. Kada cene padaju investitori izlaze iz igre. Marke se kupuju kada cene rastu i to, onda, diže cene. Ali, onaj ko nema akcije kada su cene niske, neće ih ni imati kada cene skoče. O tome treba razmisliti.

Odgovornost za cene snosi i Mihel. Za sakupljače bez bližih informacija merodavne su cene koje pravi Mihel (Izdavač Kataloga, prim. redakcije). A trebalo bi da bude obrnuto. Mihel bi trebao da reflektuje cene tržišta. Uz dužno uvažavanje redakcije Mihela i oni su samo ljudi upućeni u informacije spolja. A informacije spolja dolaze od ljudi kojima su na prvom mestu njihovi lični interesi. Ova je igra već poznata godinama (svako stavlja visoku cenu tamo gde mu je to interes, a pri tom onome što niko nema tome nikada ne skače cena).

(Autor članka dalje kritikuje izuzetno visoke cene za Republiku Srpsku, čije su marke za njega većinom maheraj i ističe okolnost da za skupe marke Republike Srpske sa pretiskom ne postoje ispitivači o originalnosti. U privatna izdanja svrstava i sve obavezne doplatne marke od 1976. godine do danas koje nisu izdanja ZJPTT, već drugih organizacija).

U članku "**Balkan Aktuel**", Peter Hornung u časopisu "**Sud-Ost Philatelie**", radne zajednice ARGE Jugoslawien i zemalja naslednica, u broju od 31. maja opisuje marke UMNIK-a izdate od strane Kušnerove administracije za Kosovo i Metohiju i daje podatke o njihovoj upotrebi na korespondenciji za inostranstvo. Istovremeno navodi članke o poštama pod ingerencijom JP PTT "Srbija" koje funkcionišu na Kosovu i Metohiji u tom trenutku (13 pošta).

U članku se opisuje i serija od devet maraka, verovatno štampanih u Italiji, prema motivima maraka italijanske okupacije Crne Gore iz 1943. godine. Ove marke nisu oficijelne. U komentaru se ističe stav SFJ koji je ove marke okarakterisao kao "privatnu špekulantsku mahinaciju na štetu sakupljača koja istovremeno predstavlja pokušaj destabilizacije zajedničke države Jugoslavije. Ove marke (kako se dalje navodi) doneli su na beogradsko tržište pojedini špekulanti radi sticanja materijalne dobiti na teret lakovernih sakupljača". U istom pasusu, autor navodi i stav SFJ da su marke UMNIK-a nelegalne, nelegitimne i prema tome - bezvredne..

U članku se dalje sakupljači obaveštavaju da i su se na tržištu pojavile marke Jugoslavije, Mišel broj 2438/39 sa pretiskom "Srpska Pošta METOHIJA" koje su špekulativno izdanje na štetu sakupljača (*uredništvu je poznato da je ovo špekulativno izdanje plod jednog od beogradskih "filatelista" nastalo zbog sticanja*

materijalne koristi – u ovom slučaju iskorišćavanjem tragične sudbine srpskog naroda u Metohiji).

Michel Rundshau u jednom od svojih prolećnih brojeva obaveštava javnost da su karneti pojedinih izdanja Jugoslavije, izuzev onih izdatih od strane ZJPTT, nezvanična privatna izdanja bez ikakve filatelističke vrednosti (*objašnjenje uredništva: U Beogradu su se na sastancima filatelista pojavili u toku ove i prošle godine "karneti" maraka Evropa CEPT i Zaštita prirode, nastali tako što su se u svakom "karnetu" našle obe vrednosti tih serija, trojac iz sredine malih araka sa ukrasnim poljem u sredini. Ovi "karneti" mogli su se izvorno naći samo kod jednog filateliste u klubu po ceni koja je bila petostruka od nominalne vrednosti maraka u njima).*

(Preveo sa nemačkog i priredio za štampu dr Jovan Veličković)

Nove knjige

**KATALOG
MAKSIMUM KARATA
JUGOSLAVIJE 1945-2000.**

Beograd, 2000.

Dragoš Petrović

Tokom 2000. godine izašlo je desetak interesantnih i bogato ilustrovanih knjiga i publikacija koje se odnose na filateliju pa s pravom možemo konstatovati da je ova godina u tom pogledu bila jedna od najplodnijih u jugoslovenskoj filateliji.

*Filatelističko društvo Beograd, maksimum karta kojom je obeležena
100-godišnjica Kinematografa braće Limijer*

To potvrđuje i delo beogradskog maksimafiliste Zlatimira Maljice koji je posle dugogodišnjeg rada, sredinom godine, uradio publikaciju prvu takve vrste kod nas - "Katalog Maksimum karata Jugoslavije 1945-2000". Uvodnim delom autor je ukazao da je katalog nastao na osnovu četiri ranije izrađene publikacije u kojima su

bili navedeni kataloški brojevi maksimum karata bez fotografija i bližeg opisa dok je ovom prilikom u katalogu prikazao 567 fotografija (sličica) maksimum karata u crno beloj tehnici. Iako je autor naveo početak sa 1945. godinom prve maksimum karte predstavljene su od 15.6.1947 sa izdanjem Dan fiskulturnika, jednom od najcenjenijih serija maksimum karata kod nas.

Katalogom su obuhvaćene maksimum karte Jugoslavije raznovrsnih tema od sportskih motiva, preko poznatih ličnosti, bogatstva arhitektonskih oblika i prirodnih lepota, raznolike flore i faune do predivne raznobojne umetnosti. Hronološki po kataloškim brojevima (zastupljeni iz Jugoslovenskog kataloga maraka D.P. Jugomarka i Mihel kataloga) poredane su maksimum karte u katalogu kako nastale privatnom izradom pojedinaca tako i izrađene od strane D.P. Jugomarka i pojedinih filatelističkih društava. Kod nekih izdanja autor se držao da prikaže fotografije jedne od dve maksimum karte iz serije dok su kod nekih kompletno prezentirane. Pored kataloških brojeva uz maksimum kartu naveden je kratak opis izdanja sa izvršenom selekcijom poznatih poštanskih žigova i vrsta razglednica kao i okvirnim vrednostima u poenima. Interesantnost ovog kataloga čini još lepa naslovnna strana u koloru i poslednja strana sa nekoliko zastupljenih maksimum karata kao i deo kataloga gde su obrađene i predstavljene, po prvi put, spomen karte, filatelističke pozivnice i novogodišnje čestitke.

Ostvarenjem poduhvata Zlatimir Maljica je načinio svojevrstan podvig, samoinicijativno uradivši odličan katalog maksimum karata Jugoslavije koji u svetu radi jedan specijalizovan tim. Međutim, ne može se zaobići činjenica da je nedostatke kataloga potrebno dopuniti tekstom, definicijom šta je maksimum karta sa istorijatom o nastanku maksimum karte, razvojem maksimafilije u Jugoslaviji i pravilnikom FIP-a za maksimafiliju i maksimum kartama koje nisu zastupljene u katalogu za taj period (kao što su maksimum karte partizanskih motiva (1945-46), Svetozar Marković (1946), Dubrovnik i Beogradska tvrđava (1947) i druge).

Verujemo da će posle ovog kataloga štampanog u 200 primeraka, posle izvesnog vremena izaći novi katalog iz pera istog autora kao dopunjeno izdanje u čemu ga svesrdno podržavamo.

Katalog se može naručiti kod autora.

POVODOM 80-GODIŠNJICE ORGANIZOVANE FILATELIJE U BANJALUCI

Zoran R Bošković

Okružni prota i narodni poslanik, gospodin Dušan Kecmanović primljen je za redovnog člana Jugoslovenskog filatelističkog saveza 1. juna 1920.g. sa sedištem u Zagrebu. Iste godine pominje se JFS Banjaluka koji broji čak 21 člana, prilikom nabavke maraka za članstvo. To dokazuje da je u Banjaluci postojalo već 1920.g. organizovano sakupljanje maraka. Klub je osnovan u četvrtak, 20. februara 1936.g. što je objavljeno u Vrbaskim novinama. U hotelu Bosna održana je osnivačka skupština na kojoj je, pored izbora članova, utemeljen i osnovni cilj filatelije: *da se udruži što više sakupljača poštanskih maraka i ostalih poštanskih vrednosnica zbog češćeg sastajanja i uzajamnog sporazumevanja o lakšoj nabavci i razmeni filatelističkog materijala, te o oceni njihove vrednosti i ispravnosti.* Sve ovo i druge informacije za katalog Izložbe pripremio je gospodin Menar Gvožđar. U katalogu su još imena učesnika na XI filatelističkoj izložbi od 17 do 22. oktobra 2000. g. sa čak 15 izlagača i dva po pozivu. Tu je još i tekst o Lokalnom izdanju Doboj iz pera gospodina Gorana Baraća, Spomenar kroz par uspehlikih fotografija i na kraju FD Banjaluka danas odnosno poimence svi današnji članovi kluba.

Izložba je održana u predivnom ambijentu Narodnog pozorišta Republike Srpske koje je svoj foaje ustupilo filatelistima jer i samo slavi 70 godina postojanja.

A svakako događaj koji se mora pomenuti je i prenos mošti pesnika Jovana Dučića u rodno Trebinje koje je povod izdavanja prigodnog žiga. Izložba je imala pretežno tematski karakter ali i edukativan. Video ju je veći broj Banjalučana, posebno dece. Ono što je svakako ponos Filatelističkog društva je upravo veći broj mladih koji su aktivni članovi i nosioci svih filatelističkih i društvenih aktivnosti. Takođe odlika ovog društva je i veći broj članova iz Jugoslavije koji su uzeli aktivno učešće povodom ovog jubileja.

Ono što se mora istaći je okrugli sto koji je održan u nedelju, 22. oktobra 2000.g. u zgradi "Medicinska elektronika". Posle uvodnog govora sadašnjeg predsednika FD Banjaluka i našeg domaćina gospodina Željka Kataline kao i referata pročitano od strane urednika lista "Kolekcionar" gospodina Baraća prešlo se na diskusiju. Navešćemo (samo delimično) neke od razmatranih tema:

1. Kratak osvrt na filatelistički rad u proteklom periodu;
2. Izdavanje prigodnih maraka Republike Srpske;
3. Saradnja na relaciji JODP Srpske Pošte - Savez filatelista - Društvo - Trgovci i obrnuto;
4. Obaveštavanje javnosti o novim izdanjima i radu na filateliji;
5. Prisustvo na evropskim sajmovima i saradnja, pokušaj učlanjenja u FIP-u
6. Finansije;
7. Rad sa omladinom preko Društva.

Pored domaćina članova FD Banjaluka na okruglom stolu učestvovali su predstavnici Jugomarke gospodin Radomir Bojanić i gospođa Marina Kalezić likovni umetnici, gospodin Dragan Despotović, urednik PTT Vesnika, podpredsednik SF Srbije gospodin Dušan Janjetović, trgovci i izlagači iz Beograda, Novog Sada i Šida kao i bivši predsednik FD Banjaluka koji je došao iz Mostara gospodin Ivan Sunarić.

Prvo se mora pohvaliti dosadašnji rad odgovornih ljudi u preduzeću Srpske Pošte bez obzira na mnoge nepravilnosti i nelogičnosti u samom radu. Republika Srpska, pored stalne pretnje Federacije BiH ipak ima snage i mogućnosti da izdaje sopstvene marke i to će zasigurno uspeti i tokom 2001. godine. Ime i grb su na markama i to je apsolutno najveći mogući uspeh koji ne treba zanemariti. Postoji plan i program izdavanja prigodnih maraka što je neophodno za ozbiljno bavljenje filatelijom. Ne bih posebno navodio predloge i probleme pred kojima se nalaze kako Srpske Pošte tako i Filatelističko društvo ali moram skrenuti pažnju da je vrlo sposoban i agiln predjednik Željko Katalina svim gostima omogućio prijatan i plodan boravak u gradu na Vrbasu pa je meni ostalo da mu i ovim tekstom zahvalim na tome. Samo da poželimo Banjalučanima da ovakvih sastanaka i druženja bude i ubuduće u Republici Srpskoj.

SEĆANJE NA PIONIRA SRPSKE FILATELIJE

EVŽEN DEROKO

1860 – 1944

Pre 140 godina rođen je Evžen Deroko, naš najveći filatelistički istraživač, publicista i kolekcionar. Deroko pripada plejadi najpoznatijih jugoslovenskih filatelističkih stručnjaka, postavio je temelje moderne Jugoslovenske i posebno Srpske filatelije po čemu je, već početkom ovog veka, bio poznat i van naših granica.

Njegov filatelistički opus bio je sveobuhvatan, istorijski utemeljen, koncizan i edukativan i predstavljao je nezaobilazno polazište kasnijim istraživačima i filatelističkim stručnjacima.

Ovaj velikan filatelije publikovao je rezultate svojih istraživanja u skoro svim jugoslovenskim časopisima. Najviše je objavljivao u beogradskom časopisu "Filatelista", a pojavljivali su se i značajni radovi u časopisu "Dunavska pošta", zagrebačkom list i "Novosti" i "Kolektor" iz Celja. Derokova publicistička aktivnost zapažena je i u najuglednijim inostranim listovima kao što su: Senfov "Ilustrovani filatelistički žurnal", "Berlinske filatelističke novine", "Stručni sakupljač" i Kolov "Filatelistički priručnik".

Posebno štampana dela na našem i nemačkom jeziku:

"Istorija poštanskih vrednosnica Srbije 1866 – 1911.",

"Poštanski žigovi Srbije 1840 – 1911." i

"Poštanske marke Srbije u istorijskom pogledu"

uvrstile su ga u sam vrh evropske filatelije tog vremena.

Evžen Deroko je bio poznat i kao izlagač i član međunarodnih žirija; specijalističku zbirku Srbije izlagao je na međunarodnim izložbama u Londonu 1906. i Beču 1911. godine, a posle I svetskog rata učestvovao je u svim većim filatelističkim manifestacijama u Jugoslaviji.

U periodu između dva svetska rata imenovan je za člana žirija na međunarodnim izložbama u Beču, Parizu, Berlinu, Kenigsbergu i Pragu.

Kao izuzetan poznavalac maraka Srbije i Slovenije, imenovan je za ispitivača (atestatora) izdanja ovih područja.

Za veliki doprinos istraživanju i publikovanju u filateliji, Evžen Deroko je odlikovan 1936. godine Linderbergovom medaljom – najvećim odličjem Nemačke federacije.

Pišući o Evženu Deroku, neophodno je istaći da je dugogodišnjim radom stvarao uslove i radio na organizovanju jugoslovenskih filatelista i to neposredno kao predsednik ili počasni član mnogih društava. Bio je predsednik "Srpskog

filatelističkog kluba” osnovanog 1920. godine u Beogradu i član i dopisnik “Jugoslovenske filatelističke centrale” u Zagrebu.

Jugoslovenski filatelistički savez je osnovan 1933. godine, a njegov prvi predsednik bio je Evžen Deroko koji je na toj dužnosti ostao do kraja života.

Naslovna strana knjige Evžena Deroka Istorija poštanskih vrtnosnica Srbije štampane u Berlinu 1914. godine

U znak zahvalnosti i poštovanja prema njegovom radu i delu, na Skupštini u Zagrebu 1935. godine, ustanovljena je savezna plaketa “Evžen Deroko” koja se dodeljivala domaćem ili inostranom filatelisti za postignute rezultate u proučavanju Jugoslovenskih poštanskih maraka ili za literalna dostignuća u ovoj oblasti.

Posle II svetskog rata, jedna od beogradskih filatelističkih podružnica, dobila je njegovo ime koje nosi i do današnjeg dana.

Evžen Deroko je rođen 19. avgusta 1860. godine u Beogradu, gde je završio “Visoku školu”; dalje studije nastavlja u Austriji i Belgiji. Radio je u Ministarstvu saobraćaja Jugoslavije do penzionisanja i to na položaju pomoćnika generalnog direktora. Umro je 18. marta 1944. godine u Beogradu.

Rad i delo Evžena Deroka treba da budu nadahnuće današnjim i budućim generacijama za dalja istraživanja i sveobuhvatni razvoj naše filatelije.

Miodrag Mrdja

Iz Saveza filatelista Srbije

ODRŽANA PROŠIRENA SEDNICA PREDSEDNIŠTVA

Uz prisustvo većeg broja filatelista, održana je proširena sednica predsedništva Saveza filatelista Srbije 19. oktobra ove godine, na kojoj je razmatrana aktuelna situacija u Savezu, a povodom objavljenog pamfleta u "Politici" od 18. oktobra. Sednici je prisustvovalo 10 od 13 članova Predsedništva: Jovan Ristić, Dušan Janjetović, Bogdan Petrović, Husein Čamdžić, Radojica Krunic, Vojislav Begović, Zoran Stepanović, Stevan Novaković, Vukadin Dimitrijević, Šandor Kiš, kao i Đorđe Radičević, predsednik Nadzornog odbora.

Posle dužeg razgovora članovi Predsedništva su jednoglasno osudili sadržaj nepotpisanog pamfleta, način na koji je manja grupa filatelista i trgovaca pokušala da ocrni rad Predsedništva i njegovog predsednika bez ikakvih argumenata i da diskredituje njegov dosadašnji rad i rezultate. U diskusiji je uzeo reč i veći broj filatelista koji nisu članovi Predsedništva i podržali dosadašnje napore rukovodstva Saveza filatelista Srbije da ova organizacija ostane isključivo strukovna, bez elemenata politizacije i stranačkih uticaja.

Posebno je istaknuto da je poslednja Izborna skupština Saveza održana na najdemokratskiji način, sa legalno izabranim predstavnicima društava koji su svi imali važeća punomoćja, da je izbor predsednika i članova Predsedništva (koji su Statutom predviđeni da se biraju) izvršen tajnim glasanjem između više kandidata i da su prebrojavanju glasova prisustvovali svi delegati. Na skupštini je pre toga usvojen predlog Statuta sa dopunama koje su predložila društva i koji je pripremio prethodni sastav Predsedništva pa je rad skupštine u potpunosti bio legitiman.

Ocenjen je rad Redakcijskog odbora časopisa "Filatelista" i njegovog glavnog i odgovornog urednika Vojislava Begovića i konstatovan vidan napredak sadržaja časopisa i uređivačke politike orijentisane ka stručnim člancima i filatelističkim sadržajima trajne vrednosti. Pohvaljena je i otvorenost za nove sadržaje i saradnike i konstatovana pozitivna tendencija širenja broja autora priloga.

Na kraju sednice izglasano je puno poverenje predsedniku Jovanu Ristiću kao i njegovim najbližim saradnicima.

Dogovoreno je da se do kraja godine održi i vanredna skupština koja bi pored razgovora o aktuelnoj situaciji u Savezu filatelista Srbije izabrala i delegate za Izbornu skupštinu Saveza filatelista Jugoslavije i usvojila sve dopune Statuta koje su društva u međuvremenu predložila.

KALENDAR SUSRETA FILATELISTA U 2001. GODINI

Hotel "Slavija" Beograd

januar	27 – 28.	
februar	24 – 25.	
mart	10 – 11.	31 – 1. IV
april	28 – 29.	
maj	19 – 20.	
juni	9. – 10.	23 – 24.
juli	7 – 8.	
avgust		
septembar	1 – 2.	22 – 23.
oktobar	13 – 14.	
novembar	10 – 11.	
decembar	1 – 2.	22 – 23.

Šta je FILAMAPA 2001?

To je sveska/leksikon organizovane srpske filatelije.

Šta sadrži FILAMAPA 2001?

Osnovne podatke o Savezu filatelista, PTT Muzeju, "Jugomarki", filatelističkim društvima, organizovanim i drugim sakupljačima (domaćim i stranim), trgovcima, aukcionim kućama, postojećim časopisima i katalozima i mnoge druge zanimljive kratke informacije.

U FILAMAPI 2001 biće obrađena sva pitanja vezana za filateliju - pomoć za filateliste u svakoj prilici na razumljiv i konkretan način.

Kako do FILAMAPE 2001?

Da bi ova jedinstvena publikacija bila štampana u narednoj godini potrebno je Vaše aktivno učešće i davanje osnovnih podataka za personalni U P I T N I K kao i aktivnije učešće predsednika Društava za davanje opštih informacija.

Šta sputava izradu FILAMAPE 2001?

Vi dragi filatelisti i dragi predsednici pojedinih Društava. Vaša nemarnost i odugovlačenje. Molimo Vas ovim putem da od nas tražite U P I T N I K E i da nam ozbiljno pomognete u realizaciji našeg zajedničkog zadatka
F I L A M A P A 2001.

Informacije:

Zoran Bošković, Vladetina 1
11120 Beograd 35
nedeljom u **Klubu filatelista**
Svetog Save 14-16
ili u **Savezu filatelista Srbije**
Sremska 6/IV Beograd

PROJEKTNI ZADANJE

OPIS PROJEKTA

1. Namen projekta

Glavni namen projekta je raziskati in analizirati obstoječo stanje v podjetju, s čimer bi se izboljšali procesi in povečala učinkovitost. Projekt bo vključeval tudi razvoj novih rešitev in implementacijo.

Glavni cilji projekta so:

- Določiti trenutno stanje in prepoznati probleme.
- Razviti rešitve za izboljšanje procesov.
- Implementirati rešitve in sprejeti ukrepe za preprečitev ponovitve problemov.

Projekt bo potekal v skladu s projektnim načrtom, ki bo vključeval določene mejne čase, odgovornosti in viri. Redna komunikacija in poročila bodo ključna za uspešno izvedbo projekta.

Projekt bo potekal v skladu s projektnim načrtom, ki bo vključeval določene mejne čase, odgovornosti in viri.

Projekt bo potekal v skladu s projektnim načrtom, ki bo vključeval določene mejne čase, odgovornosti in viri.

Projekt bo potekal v skladu s projektnim načrtom, ki bo vključeval določene mejne čase, odgovornosti in viri.

Projekt bo potekal v skladu s projektnim načrtom, ki bo vključeval določene mejne čase, odgovornosti in viri.

Projekt bo potekal v skladu s projektnim načrtom, ki bo vključeval določene mejne čase, odgovornosti in viri.

Projekt bo potekal v skladu s projektnim načrtom, ki bo vključeval določene mejne čase, odgovornosti in viri.

Projekt bo potekal v skladu s projektnim načrtom, ki bo vključeval določene mejne čase, odgovornosti in viri.

Projekt bo potekal v skladu s projektnim načrtom, ki bo vključeval določene mejne čase, odgovornosti in viri.

Projekt bo potekal v skladu s projektnim načrtom, ki bo vključeval določene mejne čase, odgovornosti in viri.

Projekt bo potekal v skladu s projektnim načrtom, ki bo vključeval določene mejne čase, odgovornosti in viri.

1.1.1. Opis projekta

1.1.2. Namen projekta

1.1.3. Cilji projekta

1.1.4. Opis projekta

1.1.5. Namen projekta

1.1.6. Cilji projekta

1.1.7. Opis projekta

1.1.8. Namen projekta

1.1.9. Cilji projekta

1.1.10. Opis projekta

1.1.11. Namen projekta

1.1.12. Cilji projekta

1.1.13. Opis projekta

1.1.14. Namen projekta

1.1.15. Cilji projekta

1.1.16. Opis projekta

1.1.17. Namen projekta

1.1.18. Cilji projekta

1.1.19. Opis projekta

1.1.20. Namen projekta

1.1.21. Cilji projekta

1.1.22. Opis projekta

1.1.23. Namen projekta

1.1.24. Cilji projekta

1.1.25. Opis projekta

1.1.26. Namen projekta

1.1.27. Cilji projekta

1.1.28. Opis projekta

1.1.29. Namen projekta

1.1.30. Cilji projekta

1.1.31. Opis projekta

1.1.32. Namen projekta

1.1.33. Cilji projekta

1.1.34. Opis projekta

1.1.35. Namen projekta

1.1.36. Cilji projekta

1.1.37. Opis projekta

1.1.38. Namen projekta

1.1.39. Cilji projekta

1.1.40. Opis projekta

1.1.41. Namen projekta

1.1.42. Cilji projekta

1.1.43. Opis projekta

1.1.44. Namen projekta

1.1.45. Cilji projekta

1.1.46. Opis projekta

1.1.47. Namen projekta

1.1.48. Cilji projekta

1.1.49. Opis projekta

1.1.50. Namen projekta

1.1.51. Cilji projekta

1.1.52. Opis projekta

1.1.53. Namen projekta

1.1.54. Cilji projekta

1.1.55. Opis projekta

1.1.56. Namen projekta

1.1.57. Cilji projekta

1.1.58. Opis projekta

1.1.59. Namen projekta

1.1.60. Cilji projekta

1.1.61. Opis projekta

1.1.62. Namen projekta

1.1.63. Cilji projekta

1.1.64. Opis projekta

1.1.65. Namen projekta

1.1.66. Cilji projekta

1.1.67. Opis projekta

1.1.68. Namen projekta

1.1.69. Cilji projekta

1.1.70. Opis projekta

1.1.71. Namen projekta

1.1.72. Cilji projekta

1.1.73. Opis projekta

1.1.74. Namen projekta

1.1.75. Cilji projekta

1.1.76. Opis projekta

1.1.77. Namen projekta

1.1.78. Cilji projekta

1.1.79. Opis projekta

1.1.80. Namen projekta

1.1.81. Cilji projekta

1.1.82. Opis projekta

1.1.83. Namen projekta

1.1.84. Cilji projekta

1.1.85. Opis projekta

1.1.86. Namen projekta

1.1.87. Cilji projekta

1.1.88. Opis projekta

1.1.89. Namen projekta

1.1.90. Cilji projekta

1.1.91. Opis projekta

1.1.92. Namen projekta

1.1.93. Cilji projekta

1.1.94. Opis projekta

1.1.95. Namen projekta

1.1.96. Cilji projekta

1.1.97. Opis projekta

1.1.98. Namen projekta

1.1.99. Cilji projekta

1.1.100. Opis projekta

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

Излази четири пута годишње.

Примерак 60 динара. За чланове Савеза филателиста Србије примерак 30 динара.

Годишња претплата за Југославију 240 динара; за иностранство 480 динара.

Поштански трошкови се плаћају посебно. (за авионску пошту + 30 динара за Европу, односно 60 динара за прекоморске земље).

Мали огласи до 20 речи 200 динара; свака даља реч 5 динара; за правна лица: 1/1 страна 1.000 динара.

Published four time at year by Union of Philatelists of Serbia.

Address: Sremska 6/IV, YU-11000 Belgrade;

Tel/fax: +381 11 638 751

PO Box 702

Little advertisements: first 20 words DM 30.00; each additional word DM 0.20.

Unless otherwise stated, all items may be reprinted, provided that the proper information is given of source and author.

Рукописи се не враћају.

Марке или други материјал послати због снимања враћамо у прејорученом писму или по договору.

Прештампавање дозвољено, уз навођење извора и аутора, уколико другачије није наведено.

Издавач:

Савез филателиста Србије

Администрација:

Београд, Сремска 6/IV

тел. 011/638-751

e-mail: philserb@EUnet.yu

YU ISSN 0430-4063

Тираж: 400

Štampa:

MOTIV